

Rapport 2023:7

Omfang og konsekvenser av hets og hatytringer i kritiske perioder

Erfaringer fra koronapandemien
(2020–2022) og skytingen ved
London pub og apekopp-
utbruddet (sommeren 2022)

Audun Fladmoe og Marjan Nadim

© Institutt for samfunnsforskning 2023
Rapport 2023:7

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763-790-7

ISSN (digital): 1891-4314

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Innledning	10
1.1 Kort om hatefulle ytringer og kritiske perioder	11
1.2 Koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 som kritiske perioder	12
1.3 Data og metode	14
Metodiske begrensninger	19
2 Analyse	22
2.1 Omfang av nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler	22
Antall ytringer	25
Grunnlag for ytringene	25
Utsatthet i ulike grupper	29
Relasjonen mellom mottaker og avsender av hatefulle ytringer	32
2.2 Erfaringer knyttet til koronapandemien og hendelsene sommeren 2022	33
2.3 Observerte hatytringer	38
2.4 Konsekvenser av hatytringer	46
3 Avslutning	51
Litteratur	54

Forord

Denne delrapporten er en del av prosjektet *Langtidskonsekvenser av koronapandemien for oppvekst og likestilling*, som Institutt for samfunnsforskning (ISF) gjennomfører i samarbeid med NOVA, OsloMet (prosjektleder), Folkehelseinstituttet, Arbeidslivsforskningsinstituttet AFI, Helseutvalget og Forbruksforskningsinstituttet SIFO på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Arbeidet med delrapporten har også fått finansiering gjennom en ekstrabevilgning til en tilleggsundersøkelse for å undersøke konsekvensene av angrepet på London pub i Oslo natt til 25. juni og utbruddet av apekopper sommeren 2022 for omfang og konsekvenser av hatytringer rettet mot LHBT+-personer.

Audun Fladmoe har ledet delprosjektet og har hatt hovedansvar for gjennomføring og analyse av surveyundersøkelsene. Rapporten er skrevet av Audun Fladmoe og Marjan Nadim. Takk til Liza Reisel og Ragni Hege Kitterød ved ISF og våre kontaktpersoner hos Bufdir for nyttige kommentarer på tidligere utkast.

Oslo, 14. mars 2023

Audun Fladmoe og Marjan Nadim

Sammendrag

Forfatter	Audun Fladmoe og Marjan Nadim
Tittel	Omfang og konsekvenser av hets og hatytringer i kritiske perioder. Erfaringer fra koronapandemien (2020–2022) og skytingen ved London pub og apekopputbruddet (sommeren 2022)
Sammendrag	<p>Denne delrapporten undersøker erfaringer med hets og hatytringer blant ulike sosiodemografiske grupper i befolkningen, og blant personer med ulike minoritetstilhørigheter, som LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. Den ser nærmere på betydningen av to potensielt kritiske perioder: koronapandemien i 2020–2022 og skytingen ved London pub i Oslo og utbruddet av apekopper sommeren 2022. Under koronapandemien ble det mye oppmerksomhet om høye smittetall og manglende etterlevelse av smittevern-råd i ulike grupper, blant annet blant personer med innvandrerbakgrunn og unge. Skytingen utenfor London pub ble av mange tolket som et angrep på LHBT+-miljøet, utført av en gjerningsperson med bånd til kjente islamistiske ekstremister, mens utbruddet av apekopper nesten utelukkende rammet homofile. Dermed kan disse hendelsene ha bidratt til å gjøre ulike grupper i befolkningen særlig utsatt for hets og hatytringer.</p> <p>Delrapporten undersøker i hvilken grad det var en endring i omfang og konsekvenser av hatytringer etter disse hendelsene, og i hvilken grad erfaringer med hatytringer kan knyttes til disse hendelsene. Studien bygger på tre spørreundersøkelser gjennomført våren 2018, våren 2022 og høsten 2022. Spørreundersøkelsene ble gjennomført i den generelle befolkningen og i utvalgte minoritetsgrupper. Undersøkelsene inkluderte en overrepresentasjon av LHBT+-personer og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. Undersøkelsen våren 2022 inkluderte også et tilleggsutvalg av personer med innvandrerbakgrunn. Resultatene er basert på selvrapporterte erfaringer med ytringer av ulik alvorlighetsgrad, hva ytringene var rettet mot, og hvordan respondentene reagerte på dem. Resultatene må også leses med forbehold om at de ulike minoritetsgruppene ikke nødvendigvis er representative for gruppene som helhet. Dette gjelder spesielt tilleggsutvalget av personer med innvandrerbakgrunn, der svarprosenten var svært lav og det gjennomsnittlige utdanningsnivået var svært høyt. Men det kan også gjelde for andre minoritetsgrupper, for eksempel personer med fysiske funksjonsnedsettelse som begrenser muligheten til å svare på spørreundersøkelser.</p> <p>Hovedtrekkene i studien er at personer med tilhørighet til en minoritetsgruppe er klart mer utsatt for hatytringer enn personer som ikke har noen minoritetstilhørighet, og de rapporterer også i større grad enn andre om emosjonelle reaksjoner på erfaringer med å motta hatytringer. Antallet personer som totalt sett hadde vært utsatt for hatytringer – og antallet obser-</p>

verte hatytringer – falt under pandemien. Nedgangen gjaldt imidlertid i mindre grad for de gruppene i befolkningen som vanligvis er mest utsatt for å motta hatytringer. For eksempel var det ingen eller liten nedgang i gruppen som mottok mange hatytringer, eller som mottok hatytringer som rettet seg mot grunnlagene som er vernet i § 185. Selv om koronapandemien ikke ser ut til å ha ført til en økning i hatytringer, rapporterer en betydelig andel av respondentene at de har mottatt eller observert hatytringer knyttet til pandemien.

Heller ikke hendelsene sommeren 2022, med skytingen utenfor London pub og utbruddet av apekopper, førte til et oppsving i den totale andelen som ble utsatt for hatytringer, selv om nivåene av erfaringer med hatytringer generelt gikk litt opp igjen etter nedgangen vi så under koronapandemien. Selv om det ikke var flere LHBT+-personer som totalt sett ble utsatt for hatytringer sommeren 2022, opplevde de LHBT+-personene som allerede var utsatt for hatytringer, at ytringene ofte var koblet til hendelsene sommeren 2022.

Under gir vi et mer detaljert sammendrag av funnene.

Omfang av erfaringer med å motta hatytringer

Vi finner en nedgang i erfaringer med å motta nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler når vi sammenligner perioden før og etter koronapandemien, mens omfanget igjen økte litt fra våren til høsten 2022. Nedgangen under pandemien var tydeligst på fysiske arenaer, som arbeidsplassen, skole/studiested, offentlig transport og ens nabolag, noe som kan skyldes mindre fysisk samhandling og sosialt samvær. Men det var også en nedgang i erfaringer med slike ytringer på ulike nettarenaer. Nedgangen skyldes at det var færre i gruppen som mottok hatytringer sjelden, mens andelen som mottok mange hatytringer (mer enn ti det siste året), var stabil.

Grunnlag

Hatefulle ytringer skiller seg fra mer generelle former for hets og trakassering ved at de retter seg mot en gruppe eller mot et individs (antatte) gruppetilhørighet. Straffeloven § 185 gir for eksempel et vern mot hatytringer rettet mot a) hudfarge eller nasjonal eller etnisk opprinnelse, b) religion eller livssyn, c) seksuell orientering, d) kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk og e) nedsatt funksjonsevne (vernede grunnlag). Når respondentene ble spurt om innholdet i det de opplevde som hatefulle ytringer, svarte flest at ytringene de hadde mottatt, var rettet mot personlige egenskaper / personlighet. Dette faller altså utenfor det vi vanligvis forstår som hatytringer. Sett bort fra personlige egenskaper / personlighet peker grunnlag som knytter seg til innvandrerbakgrunn, seg ut som de vanligste. Dette gjelder religion, nasjonalitet, etnisitet og hudfarge. Det er imidlertid viktig å bemerke at personer med innvandrerbakgrunn var den minoritetsgruppen som var sterkest representert i utvalget som ble analysert. I løpet av koronapandemien var det en signifikant nedgang i andelen som rapporterte om hatytringer rettet mot personlige egenskaper, innhold i argumentet deres og kjønn. Imidlertid var omfanget ganske stabilt når det gjaldt ytringer rettet mot grunnlagene som er vernet i straffeloven § 185.

Utsatthet i ulike grupper

Hvis vi går fra å se på hvem ytringene er rettet mot (i innhold), til å se på hvem som *mottar* hatefulle ytringer, ser vi at noen grupper er klart mer utsatt enn andre. Unge voksne (18–30 år) er langt mer utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag enn det eldre er, og personer med ulike former for minoritetstilørigheter er langt mer utsatt enn personer ikke har noen minoritetstilørighet. Dette gjelder for alle minoritetsgrupper vi har med i datamaterialet, herunder LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia og Øst-Europa, personer med minoritetsreligiøs tilhørighet, personer med familiebakgrunn fra urfolksgruppe eller nasjonal minoritet, og personer med en synlig fysisk funksjonsnedsettelse. Videre finner vi at sannsynligheten for å bli utsatt for hatytringer øker markant jo flere minoritetstilørigheter respondentene har.

Når det gjelder endringer i de to periodene vi er interessert i, finner vi at det i løpet av koronapandemien var en tendens til nedgang i erfaringer med å motta hatefulle ytringer i alle grupper, særlig blant unge voksne. Selv om hatytringer i denne perioden i økende grad handlet om innvandrrelaterte temaer, var det altså ikke flere av respondentene med innvandrerbakgrunn som rapporterte om erfaringer med hatytringer. Nedgangen for unge voksne fortsatte i den andre perioden, før og etter sommeren 2022. Samtidig var det en økning i andelen LHBT+-personer som rapporterte om hatytringer rettet mot forhold som innhold i argument, personlige egenskaper / personlighet, politisk ståsted og yrke, altså grunnlag som faller utenfor konvensjonelle definisjoner av hatytringer.

Relasjonen mellom mottaker og avsender

Blant respondentene som oppgir å ha mottatt hatytringer, er det vanligste å ha fått hatytringer fra fremmede personer som ikke var anonyme. Dernest fulgte anonyme personer, og deretter kollegaer. Sammenligner vi svarene etter pandemien med perioden før pandemien, ser vi at flere oppga å ha fått hatytringer fra venner eller bekjente og fremmede personer (ikke anonyme), mens det var færre som oppga anonyme personer, kollegaer og ekskjærester.

Erfaringer knyttet til koronapandemien og hendelsene sommeren 2022

Da vi spurte de respondentene som hadde vært utsatt for hatytringer, om de mottok flere eller færre hatytringer i de to periodene vi studerer, var det vanligste svaret at de hadde vært utsatt for omtrent like mange hatytringer under koronapandemien og sommeren 2022, som før disse periodene. I undersøkelsen våren 2022 var det imidlertid flere som svarte at de hadde vært utsatt for flere hatytringer under pandemien, enn det var som svarte at de hadde vært utsatt for færre hatytringer under pandemien. Høsten 2022 var bildet omvendt: Det var flere som svarte at de hadde vært utsatt for færre hatytringer sommeren 2022, enn det var som svarte at de hadde vært utsatt for flere hatytringer sommeren 2022. Imidlertid var det ikke alle grupper som rapporterte om en nedgang i erfaringer med å motta hatytringer. Nedgangen gjaldt ikke unge voksne (under 30 år), LHBT+-personer og personer med tilhørighet til urfolk eller nasjonal minoritet.

Selv om hovedvekten av hatytringene respondentene hadde opplevd i de to periodene vi studerer knyttet seg til andre forhold enn koronapandemien

og hendelsene sommeren 2022, rapporterer respondentene også om hatytringer knyttet til disse hendelsene. Rundt en fjerdedel av de som svarte at de hadde vært utsatt for hatefulle ytringer våren 2022, oppga at ytringene hadde vært knyttet til pandemien. 10 prosent av de som svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer høsten 2022, oppga at ytringene var knyttet til skyteepisoden utenfor London pub natt til 25. juni 2022, og like mange svarte at ytringene var knyttet til utbruddet av apekopper. Det var særlig LHBT+-personer som rapporterte om hatytringer knyttet til hendelsene sommeren 2022.

Observerte hatytringer

Nesten halvparten av respondentene oppga at de hadde observert andre bli utsatt for hatytringer, og det vanligste var å observere hatytringer på nettet. Det var en sterk nedgang i andelen som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer, fra våren 2018 til våren 2022. Fra våren 2022 til høsten 2022 var det en liten økning igjen, men ikke så stor at den kompenserte for nedgangen under pandemien. I sum underbygger dette et bilde der omfanget av hatytringer totalt sett ser ut til å ha gått ned under pandemien, men deretter økt noe igjen.

Rundt 30 prosent av respondentene svarte at de hadde observert hatytringer knyttet til pandemien, og disse var oftest knyttet til virusmitte og/eller koronavaksine. Respondentene som svarte at de hadde observert denne typen ytringer, hadde ofte observert dem rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra Asia eller Afrika eller rettet mot ulike standpunkter om koronapolitikken og myndighetenes smitteverntiltak.

Høsten 2022 rapporterte respondentene oftest om å ha observert ytringer knyttet til innvandring og religion, men også knyttet til ulike kontroversielle politiske saker (strømpriser, koronapandemien, klima og krigen i Ukraina). Blant dem som hadde observert hatytringer, hadde 23 prosent observert slike knyttet til skytingen ved London pub, mens 12 prosent hadde observert slike knyttet til utbruddet av apekopper.

Hovedbildet er at hatytringer rettet mot bestemte innvandringsgrupper dominerer i begge periodene. Under koronapandemien var en betydelig andel av hatytringene som folk observert, knyttet til pandemien, og en stor andel av disse ytringene var rettet mot personer med innvandrerbakgrunn. Tilsvarende finner vi at LHBT+-personer fremstår som noe mer utsatt enn andre grupper i befolkningen etter sommeren 2022. Det kan tyde på at koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 til dels fungerte som kritiske perioder som gjorde at noen skillelinjer og temaer ble særlig fremtredende.

Konsekvenser av hatytringer

Vi finner en stor variasjon i hvordan respondentene reagerer på erfaringer med å motta hatytringer. De reagerer i størst grad med emosjonelle reaksjoner, som å bli opprørt og sint, men også med tilbaketrekking, som å oftere holde meningene sine for seg selv. LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med en fysisk funksjonsnedsettelse oppgir i større grad enn andre grupper emosjonelle reaksjoner på erfaringer med å motta hatytringer, og blir i større grad sinte og utrygge. Personer med innvandrerbakgrunn reagerer også i større grad enn andre med å

trekke seg tilbake – de blir mer forsiktige med å si sin mening. I tillegg finner vi at kvinner og unge voksne i større grad enn menn og middelaldrende rapporterer om emosjonelle reaksjoner. Unge voksne reagerer også i større grad med tilbaketrekking.

Generelt reagerte respondentene i mindre grad med emosjonelle reaksjoner, mobilisering og tilbaketrekking våren 2022 sammenlignet med våren 2018. Mellom våren 2022 og høsten 2022 var det igjen flere som reagerte i større grad. LHBT+-personer ble i noe større grad enn andre minoritetsgrupper mer tilbøyelige til å reagere med tilbaketrekking høsten 2022.

Emneord

Hatytringer, koronapandemien, minoritetsgrupper, skyting London pub, apekopper

1 Innledning

Denne delrapporten undersøker erfaringer med hets og hatytringer i befolkningen, og sammenligner erfaringer på tvers av ulike sosiodemografiske grupper samt blant personer med ulike minoritetstilhørigheter, som seksuelle minoriteter (som lesbiske, homofile, bifile) og transpersoner (sammen heretter kalt LHB-T+-personer), personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. I tillegg til å beskrive det generelle bildet våren 2022 ser vi nærmere på erfaringer knyttet til to potensielt kritiske perioder: koronapandemien i 2020–2022 og sommeren 2022, hvor det både var en skyteepisode utenfor London pub og et utbrudd av apekopper. Analysene bygger på omfattende spørreundersøkelser gjennomført våren 2018, våren 2022 og høsten 2022, der enkelte av respondentene er fulgt over tid.

Det har vært mye oppmerksomhet om hets og hatytringer de senere årene. Særlig har det vært en bekymring for omfanget av denne typen ytringer på nettet, og hvilke konsekvenser det får for dem som rammes.

I denne delrapporten ser vi på koronapandemien (2020–2022) og sommeren 2022, med skytingen ved London pub og utbruddet av apekopper, som to potensielt kritiske perioder som kan ha gjort ulike grupper i befolkningen særlig utsatt for hets og hatytringer. Vi forsøker å svare på fire spørsmål:

- Hvordan varierer omfanget av erfaringer med hatytringer mellom ulike grupper i befolkningen, som LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse, og ulike sosiodemografiske grupper i den øvrige befolkningen, basert på kjønn, alder og utdanningsnivå?
- Var det en endring i omfanget av erfaringer med å motta hets og hatytringer etter koronapandemien og i etterkant av skyteepisoden i Oslo og utbruddet av apekopper sommeren 2022? I så fall, for hvem?
- I hvilken grad knytter personer som har vært utsatt for hets og hatytringer, selv disse erfaringene direkte til koronapandemien, skyteepisoden i Oslo og utbruddet av apekopper sommeren 2022?
- Har reaksjonene på erfaringer med hets og hatytringer, i form av tilbaketrekking, mobilisering og emosjonelle reaksjoner, endret seg etter koronapandemien og skyteepisoden i Oslo og utbruddet av apekopper sommeren 2022?

1.1 Kort om hatefulle ytringer og kritiske perioder

Begrepene hatytringer og hatefulle ytringer¹ brukes gjerne i dagligtalen for å referere til et bredt spekter av fenomener, som ulike former for hets, trakassering og mobbing. Selv om det ikke finnes noen omforent definisjon av begrepet i forskningslitteraturen eller i internasjonal lovgivning, er det vanlig å definere fenomenet ut fra to kriterier: 1) *tonen eller stilen i ytringen* – at ytringen har en diskriminerende, trakasserende, truende eller hateful tone, og 2) *grunnlaget for ytringen* – at ytringen retter seg mot en gruppe eller mot et individs (antatte) gruppetilhørighet. Hatytringer skiller seg altså fra mer generelle former for hets og trakassering ved at det retter seg mot (noens) gruppekarakteristikk. Begrepet refererer som regel til ytringer rettet mot (historisk) stigmatiserte og marginaliserte grupper. Dette gjenspeiles i straffeloven § 185, som gir et vern mot hatytringer rettet mot a) hudfarge eller nasjonal eller etnisk opprinnelse, b) religion eller livssyn, c) seksuell orientering, d) kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk og e) nedsatt funksjonsevne. I denne delrapporten sammenligner vi erfaringene til minoritetsgrupper som er omfattet av denne lovparagrafen, med andre grupper i befolkningen.

I forskningslitteraturen blir hatytringer sett på som et middel for å beskytte og understreke grensene mellom grupper (Perry, 2001). Hatytringer bygger på kulturelle forståelser av forskjeller mellom grupper, og formålet er å understreke at mottakeren er «annerledes» og mindreverdig (Chakraborti & Garland, 2015; Perry, 2001). Samtidig gjenspeiler ikke grenser mellom grupper faktiske eller objektive forskjeller, men det som oppfattes som *sosialt relevante* forskjeller i en gitt kontekst (Barth, 1969). Hvilke gruppeforskjeller som anses som sosialt relevante, vil dermed variere og kan endres raskt som respons på kritiske hendelser. Kritiske hendelser har potensial til å skape nye referanser, forståelser, identifikasjoner og skillelinjer (Andersson et al., 2012; Das, 1995).

Flere forskningsbidrag har dokumentert en økning i hatkriminalitet rettet mot muslimer og personer med arabisk bakgrunn i etterkant av terrorhendelser utført av islamistiske ekstremister (Disha et al., 2011; Hanes & Machin, 2014). Økningen er mest markant umiddelbart etter den kritiske hendelsen, men Hanes og Machin (2014) finner at selv ett år etter hendelsen er nivåene av hatkriminalitet høyere enn før terrorangrepet. Samtidig viser Littler og Kondor (2019) at terrorangrepene i Paris i 2015 ikke førte til endret nettaktivitet eller mer hatytringer fra de ekstremistiske ytre høyre-gruppene de studerte. En forklaring kan være at terrorangrepet ikke fungerte som en kritisk hendelse for disse grupperingene, som allerede hadde høy forekomst av hatytringer rettet mot muslimer og

1 Vi bruker disse begrepene om hverandre.

etniske minoriteter. I denne rapporten undersøker vi om koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 fungerte som kritiske perioder som gjorde visse minoritetsgrupper mer utsatt for hets og hatytringer.

Tidligere forskning, både internasjonalt og i Norge, har vist at minoritetsgrupper er mer utsatt for hatytringer og trusler enn den øvrige befolkningen (Institut for Menneskerettigheter, 2017; Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2021). Dette gjelder blant annet for LHBT+-personer (Fladmoe et al., 2019; Mittleman, 2023), personer med etnisk eller religiøs minoritetsbakgrunn (Fladmoe & Nadim, 2017; Nadim & Fladmoe, 2021) og personer med fysisk funksjonsnedsettelse (Fladmoe et al., 2019; Olsen et al., 2016). I tillegg viser disse studiene at hatytringer har større konsekvenser for disse gruppene enn for den øvrige befolkningen, ved at personer med minoritetsbakgrunn reagerer sterkere på erfaringer med hatytringer (Perry, 2014) både i form av emosjonelle reaksjoner og i form av tilbaketrekking (Fladmoe & Nadim, 2017; Fladmoe et al., 2019).

1.2 Koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 som kritiske perioder

I denne delrapporten undersøker vi altså om omfanget og konsekvensene av erfaringer med hatytringer endret seg i to potensielt kritiske perioder: koronapandemien i 2020–2022 og sommeren 2022, da det både var en skyteepisode utenfor London pub i Oslo og et utbrudd av apekopper. Selv om dette er svært ulike hendelser, kan de på ulike måter ha bidratt til å gjøre ulike minoritetsgrupper mer – eller mindre – utsatt for hatytringer.

Koronapandemien traff Norge i mars 2020. Pandemien gikk gjennom flere faser, med varierende smittenivå, smittevernstiltak og grad av inngripen i folks hverdagsliv (se NOU 2022: 5, kapittel 2). De siste smitteverntiltakene ble opphevet vinteren 2022. Samtidig kan pandemien sies å ha gått gjennom flere faser når det gjelder hvilke tolkningsrammer (*framing*) som ble brukt for å forstå utfordringen og dens årsaker i offentligheten. Gjennom pandemien ble ulike grupper trukket frem som særlige smittespredere, blant annet knyttet til høye smittetall,² som i noen tilfeller ble forklart med dårlig etterlevelse av smittevernsråd. Helt i begynnelsen av pandemien ble for eksempel norske skiturister i Mellom-Europa sett på som gruppen som tok med seg covid-19-viruset til Norge. Snart etter ble viruset rammet inn som en «kinesisk fare», men etter hvert som det ble tydelig at smitten ikke fordelte seg jevnt i befolkningen, ble det mye oppmerk-

2 Om smittetall <https://www.fhi.no/publ/2021/covid-19-blant-personer-fodt-utenfor-norge-justert-for-yrke-trangbodhet-me/>

somhet om høye smitteforekomster blant innvandrere generelt, og i enkelte landgrupper og nabolag spesielt. Også andre grupper ble i løpet av pandemien pekt ut som drivere av pandemien, for eksempel unge, særlig i byene. Fokuset på at ulike grupper var særlig utsatt for smitte, og at disse dermed var drivere av mer smitte, kan ha gjort disse gruppene mer utsatt for hets og hatytringer. Flere forskere har i tillegg understreket at pandemien førte til at nettet ble en enda viktigere arena i folks hverdagsliv enn tidligere, noe som kan ha ført til en økt eksponering og utsatthet for hatytringer (de Simões & Amaral, 2022; Jatmiko et al., 2020; Khanday et al., 2022). Likevel er det så langt sparsomt med studier som direkte undersøker konsekvensene av pandemien for forekomsten av hatytringer. I de tidlige fasene av pandemien ble det rapportert om stigmatisering og hatytringer mot personer med bakgrunn fra Øst-Asia, både i Norge og i andre land, noe som også ble dokumentert av forskere (Fan et al., 2020; Kim & Kesari, 2021; Tahmasbi et al., 2021; Tong et al., 2022). En tidlig kartlegging av norske kommentarfelt (frem til høsten 2020) konkluderte imidlertid med at det ikke var noen markant økning av hatefulle ytringer i nettdebattene i den første fasen av pandemien (Retriever, 2021).

Dermed er det relevant å undersøke om omfanget av erfaringer med å motta hatytringer i ulike grupper har endret seg fra før pandemien når vi ser på en lengre tidsperiode, og om slike erfaringer kan knyttes til pandemien. Samtidig var det faktorer under pandemien som kan ha gjort folk mindre tilbøyelige til å uttrykke hets og hatytringer. For eksempel kan opplevelsen av en felles ukjent fare sammen med styresmaktens oppfordringer om en felles dugnadsånd ha bidratt til en sterkere følelse av samhold, omtanke og skjebnefellesskap.

Sommeren 2022 inntraff to hendelser som gjør at også denne perioden kan ses på som en potensielt kritisk periode når det gjelder utsatthet for hets og hatytringer, særlig for LHBT+-personer. 25. juni 2022 ble det skutt mot flere utesteder i Oslo sentrum, inkludert London pub i Oslo, et sted som mange LHBT+-personer frekventerer. To personer ble drept, og et tjuetalls personer ble skadet. Gjerningsmannen hadde innvandringsbakgrunn fra Iran, og hadde forbindelser til kjente islamistiske ekstremister. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) var raskt ute med å vurdere angrepet som en ekstrem islamistisk terrorhandling. Angrepet skjedde under Pride-festivalen, og Pride-paraden som var planlagt neste dag, ble avlyst på grunn av den uoversiktlige trusselsituasjonen. Hendelsen ble tolket som et angrep på LHBT+-personer, og politiet frarådet i tiden etter angrepet større markeringer til støtte for LHBT+-miljøet. Sommeren 2022 var det også et utbrudd av apekopper, en smittsom sykdom som blant annet gir utslett med blemmer. Både i Norge og internasjonalt rammet sykdommen særlig

homofile, og FN advarte mot stigmatisering av gruppen.³ Utover sommeren 2022 ble det rapportert om økt følelse av utrygghet i LHBT+-miljøet,⁴ og det ble meldt om en økning i antall anmeldelser av hatkriminalitet mot skeive.⁵ Dette kan skyldes at det var en reell økning av hets, trakassering og hatkriminalitet. Men det kan også skyldes en økt bevissthet om LHBT+-personer som en særlig utsatt gruppe, noe som kan bidra både til å senke terskelen for å anmelde forhold, og til å øke sannsynligheten for at forhold blir registrert som hatkriminalitet hos politiet. Den økte oppmerksomheten om LHBT+-miljøet som særlig utsatt, også for angrep fra islamistiske terrorister, kan ha bidratt til økt støtte og solidaritet i befolkningen, og til at hets og hatytringer mot denne gruppen ble (enda) mindre legitimt i denne perioden, mens hendelsen kan ha bidratt til at personer med samme bakgrunn som gjerningsmannen ble mer utsatt.

1.3 Data og metode

Analysene bygger på tre spørreundersøkelser gjennomført i den generelle befolkningen og i utvalgte minoritetsgrupper våren 2018, våren 2022 og høsten 2022. Alle undersøkelsene ble gjennomført på nettet. Undersøkelsen som ble gjennomført våren 2022, er den primære datakilden for denne delrapporten, og er også den mest omfattende av undersøkelsene. Utvalget i denne undersøkelsen var på 3910 respondenter, og bestod av flere delutvalg:

- *Et landsrepresentativt utvalg*, trukket fra Kantars webpanel. 7889 medlemmer av Kantars webpanel ble kontaktet (bruttoutvalget), hvorav 1977 personer besvarte undersøkelsen (nettoutvalget).
- *Et tilleggsutvalg av personer med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika og Øst-Europa*. Personer med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i Kantars webpanel, og for å fange erfaringer i disse gruppene var det behov for å trekke et tilleggsutvalg. Et tilfeldig utvalg på 20 000 personer med innvandrerbakgrunn⁶ fra Asia, Afrika og Øst-Europa med minimum fem års botid, og som hadde registrert e-postadresse i Kontakt- og reservasjonsregisteret,⁷ ble trukket fra Folkeregisteret (bruttoutvalget). 1178 av disse personene åpnet undersøkelsen, men bare 646 besvarte alle spørsmålene (nettoutvalget).

---

3 <https://www.dagensmedisin.no/artikler/2022/07/27/apekopper-smitter-nesten-bare-homofile--helt-urettferdigen-det-ma-vi-forholde-oss-til/>

4 For eksempel <https://klassekampen.no/utgave/2022-07-05/hetses-etter-terroren>

5 <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/07/29/flere-anmeldelser-om-hatkriminalitet-mot-skeive-etter-oslo-skytingen/>

6 Selv innvandret eller født i Norge med to foreldre som har innvandret til Norge.

7 <https://eid.difi.no/nb/kontakt-og-reservasjonsregisteret>

Spørsmålene om hatytringer kom sent i spørreskjemaet, og det er derfor svarene fra de 646 personene som inkluderes i analysene her. Blant de som falt fra underveis i undersøkelsen, var det en overvekt av personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika og en overvekt av personer med kort botid i Norge. En mulig forklaring på dette er at spørreskjemaet ikke ble oversatt til andre språk.

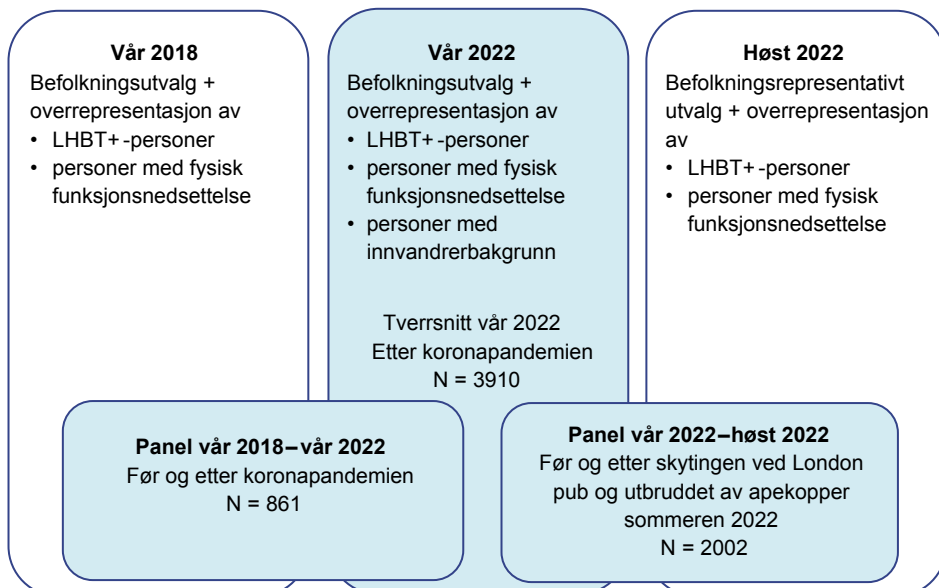
- *Respondenter fra en tilsvarende undersøkelse om hatefulle ytringer gjennomført våren 2018, inkludert et tilleggsutvalg av LHBT+-personer (panel 2018–våren 2022).* Vi kontaktet alle respondentene som hadde svart på en undersøkelse om hatefulle ytringer våren 2018, og som den gang ga samtykke til å svare på en ny, tilsvarende undersøkelse i fremtiden. I den undersøkelsen ble det trukket et ekstrautvalg av personer som identifiserte seg som LHBT+ (Fladmoe et al., 2019). Av totalt 1724 respondenter som svarte på undersøkelsen i 2018, var det 1237 personer som fortsatt var med i Kantars webpanel, og som hadde gitt samtykke (bruttoutvalget). Av disse svarte 861 personer på undersøkelsen våren 2022 (nettoutvalget).
- *Tilleggsutvalg av personer med fysisk funksjonsnedsettelse.* Det siste delutvalget bestod av personer med varig fysisk funksjonsnedsettelse. Disse respondentene ble rekruttert gjennom flere mindre undersøkelser på Kantars webpanel i forkant av hovedundersøkelsen. «Varig fysisk funksjonsnedsettelse» ble definert som «(...) fysisk funksjonshemming, eller (...) fysiske plager som følger av skade/sykdom» som hadde vart i minimum seks måneder. 689 personer som identifiserte seg med en varig fysisk funksjonsnedsettelse, ble kontaktet (bruttoutvalget), hvorav 474 personer svarte på undersøkelsen (nettoutvalget).

I sum har vi et utvalg fra våren 2022 med en overrepresentasjon av personer med ulike minoritetstilørigheter (innvandrerbakgrunn, LHBT+ og fysisk funksjonsnedsettelse). Dette innebærer at totaltall fra datamaterialet ikke er befolkningsrepresentative, men datamaterialet gir en unik mulighet til å sammenligne erfaringer mellom ulike minoritetsgrupper, og mellom ulike minoritetsgrupper og personer som ikke har minoritetstilørighet. Vi må likevel ta forbehold om at forskjeller mellom grupper kan være større eller mindre i datamaterialet enn de reelt sett er i populasjonen (mer om dette nedenfor).

For å undersøke endringer over tid benytter vi *to panelutvalg* – altså utvalg av personer som har svart på minst to undersøkelser. Det første panelutvalget (n = 861) inkluderer personer som svarte på undersøkelsen våren 2018 og våren 2022, og inkluderer dermed målepunkter før og etter koronapandemien. I de

generelle spørsmålene om erfaringer med hatytringer spør vi om erfaringer de siste tolv månedene, altså måler vi omfang i omtrent siste halvdel av perioden med smitteverntiltak (2021–2022). Vi stiller imidlertid også konkrete spørsmål om erfaringer som kan knyttes til pandemien mer generelt. Det andre panelutvalget inkluderer personer som svarte på undersøkelsen våren 2022. Disse fikk også en kortere oppfølgingsundersøkelse høsten 2022 (n = 2002), som dermed inkluderer målepunkter før og etter skytingen ved London pub og utbruddet av apekopper sommeren 2022. I disse utvalgene inngår det utelukkende respondenter fra Kantars webpanel. Dermed er personer med innvandrerbakgrunn underrepresentert, mens personer som identifiserte seg som LHBT+ eller hadde varig fysisk funksjonsnedsettelse, er overrepresentert. I tillegg til å studere endringer over tid ved hjelp av de to panelutvalgene studerer vi også konsekvenser av pandemien og hendelsene sommeren 2022 ved hjelp av spørsmål om konkrete erfaringer knyttet til disse. Svar på spørsmål som utelukkende ble stilt våren 2022, er analysert ved hjelp av tverrsnittutvalget fra dette tidspunktet, mens svar på spørsmål som utelukkende ble stilt høsten 2022, er analysert ved hjelp av panelutvalget av personer som svarte både våren og høsten 2022. I analyser som er basert på svar på ett tidspunkt (vår eller høst 2022), er det vektet for kjønn, alder og utdanning for å korrigere for sosiodemografiske skjevheter. Figur 1.1 illustrerer de tre datasettene som analyseres: tverrsnitt 2022, panel vår 2018–vår 2022 og panel vår 2022–høst 2022.

Figur 1.1 Oversikt over datamaterialet.

Tabell 1.1 nedenfor gir en detaljert oversikt over sammensetningen av de tre utvalgene (uvektet). Tabellen viser at det i alle utvalgene er en overrepresentasjon av personer med høyere utdanning (i befolkningen som helhet er det ifølge SSB 36 prosent av den voksne befolkningen som har utdanning på universitets- og høyskolenivå), og i panelutvalgene er unge voksne (18–30 år) underrepresentert. I hovedundersøkelsen (tverrsnitt vår 2022) og i panelutvalget vår 2022–høst 2022 oppga nærmere 10 prosent av respondentene at de var LHBT+-personer. Det vil si at de ikke identifiserer seg som samme kjønn som de fikk tildelt ved fødsel, og/eller at de har en annen seksuell orientering enn heterofil. I panelutvalget vår 2018–vår 2022 oppga nesten 20 prosent det samme. Siden svært få respondenter oppga at de ikke identifiserte seg som samme kjønn som de fikk tildelt ved fødsel (om lag én prosent), er det ikke mulig å skille mellom transpersoner og seksuelle minoriteter i de statistiske analysene.

22 prosent av respondentene i hovedundersøkelsen har innvandrerbakgrunn, de fleste med landbakgrunn fra Asia med Tyrkia. I panelutvalgene er andelen med innvandrerbakgrunn om lag seks prosent, men vi mangler god informasjon om landbakgrunn. Hovedundersøkelsen våren 2022 har også flere respondenter med minoritetsreligiøs tilhørighet. De fleste av disse oppga islam som religiøs tilhørighet. Det var få som oppga andre religioner enn kristendom og islam, og innledende analyser viste at erfaringene til personer som oppga islam, og personer som oppga andre minoritetsreligioner, ikke skilte seg signifikant fra hverandre. For å kunne gjøre statistiske analyser på gruppenivå er islam og andre minoritetsreligioner derfor slått sammen i kategorien «Annen religion».⁸

I overkant av 3 prosent av respondentene i alle utvalgene oppga at de har samisk familiebakgrunn, mens litt flere oppga at de har familiebakgrunn fra en nasjonal minoritetsgruppe (jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, romer, romani/tatere). Siden det kun ble spurt om man har «familiebakgrunn» fra disse gruppene, har ikke nødvendigvis alle respondentene som svarte ja, en sterk tilhørighet til disse gruppene. Til slutt viser tabellen at i overkant av 30 prosent av respondentene i hovedundersøkelsen hadde varig fysisk funksjonsnedsettelse. Av disse oppga 19 prosent at funksjonsnedsettelsen var synlig. Andelen personer med fysisk funksjonsnedsettelse var nesten like høy i panelutvalgene.

I sum oppga over halvparten av respondentene våren 2022 at de hadde minoritetsbakgrunn. Nærmere 38 prosent hadde én minoritetstilhørighet, mens 19 prosent hadde to eller flere minoritetstilhørigheter (f.eks. innvandrerbakgrunn og annen religiøs tilhørighet). I panelutvalgene var det litt færre som oppga at

8 262 respondenter oppga islam som religiøs tilhørighet, 32 oppga buddhisme, 12 hinduisme, 6 jødedom og 34 annen religion.

de hadde minoritetstilhørighet. Dette skyldes i all hovedsak at utvalget av personer med innvandrerbakgrunn som ble trukket fra Folkeregisteret, kun inngikk i undersøkelsen våren 2022.

Tabell 1.1 Deskriptiv statistikk. Prosent.

	Tverrsnitt vår 2022	Panel vår 2018– vår 2022	Panel vår 2022– høst 2022
KJØNN			
Mann	48,1	52,3	51,8
Kvinne	51,4	47,0	47,8
Ikke-binær/annet	0,6	0,7	0,4
ALDER			
Under 30 år	11,5	6,2	7,9
30–44 år	22,2	20,2	17,2
45–59 år	27,9	28,2	30,4
60 år eller eldre	38,5	45,4	44,5
HØYESTE UTDANNING			
Videregående skole	43,1	53,8	43,5
Universitet/høgskole	56,9	46,2	56,5
BOSTED			
Oslo	14,5	16,5	14,5
Viken	22,3	20,8	22,3
Østlandet for øvrig	14,6	14,2	14,5
Sør-/Vestlandet	29,8	29,0	30,1
Trøndelag og Nord-Norge	18,7	19,5	18,6
SENTRALITET			
Mest sentrale	20,1	11,7	10,6
Middels sentrale	39,0	39,7	42,0
Minst sentrale	39,8	48,6	47,5
MINORITETSTILHØRIGHET			
LHBT+	9,7	18,0	9,5

	Tverrsnitt vår 2022	Panel vår 2018– vår 2022	Panel vår 2022– høst 2022
INNVANDRERBAKGRUNN (1. og 2. generasjon)			
Afrika	3,8	0,1	0,1
Asia med Tyrkia	9,8	0,5	1,3
Øst-Europa	4,8	0,8	1,0
Europa for øvrig, Amerika, Oseania	3,7	4,3	4,3
Alle landgrupper slått sammen	22,0	5,7	6,5
RELIGIØS TILHØRIGHET			
Kristendom	46,1	50,5	49,8
Annen religion	8,9	2,3	2,2
Ingen	40,6	45,1	44,6
Uoppgitt	4,5	2,1	3,5
TILHØRIGHET TIL URFOLK / NASJONAL MINORITET			
Samisk	3,3	3,6	3,4
Nasjonal minoritet	3,9	5,7	4,3
VARIG FYSISK FUNKSJONS- NEDSETTELSE			
Synlig fysisk funksjonsnedsettelse	18,5	18,5	16,5
Ikke synlig fysisk funksjonsnedsettelse	12,5	11,7	11,0
ANTALL MINORITETS- TILHØRIGHETER			
Ingen minoritetstilhørighet	44,5	50,6	57,8
En minoritetstilhørighet	37,8	36,7	33,5
To eller flere minoritetstilhørigheter	18,5	12,7	8,7
n	3910	861	2002

Metodiske begrensninger

Det er særlig to metodiske begrensninger det er viktig å ha med seg i analysene av disse dataene: målefeil og utvalgsskjevheter. For mer utfyllende informasjon om metodiske muligheter og utfordringer i studier av hatefulle ytringer, se Nadim, Fladmoe og Enjolras (2018).

Når det gjelder *målefeil* er det viktige begrensninger knyttet til det å bruke spørreskjema for å måle erfaringer med hatefulle ytringer. Denne metoden baserer seg på respondentenes subjektive vurderinger av hva som er hatefullt. I spørreskjemaet definerte vi hatefulle ytringer som «(...) ytringer som er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende», men folk vil kunne oppleve og tolke de samme ytringene ulikt. Undersøkelsen fanger først og fremst opp hvorvidt respondentene mener de har mottatt slike ytringer, men vi har lite informasjon om de faktiske ytringene respondentene refererer til. Hvordan en ytring tolkes og forstås, er også avhengig av konteksten for ytringen. Noe som for en utenforstående kan oppfattes som hatefullt, kan reflektere en intern sjargong i en vennegjeng. En ytring som tilsynelatende ser uskyldig ut, kan oppleves som en trussel i en bestemt sammenheng. I en undersøkelse som er opptatt av erfaringer med og opplevelser av hatytringer, kan det dermed være fornuftig å basere seg på respondentenes subjektive vurderinger, selv om det innebærer at respondentene kan rapportere om til dels ulike fenomener.

Innledningsvis beskrev vi to kriterier for å vurdere om en ytring er hatefull:

1) den må ha en hatefull tone og 2) den må være rettet mot en gruppe eller mot et individs (antatte) gruppetilhørighet. I spørreskjemaet brukte vi flere strategier for å fange opp erfaringer med ytringer som møter disse kriteriene. Først spurte vi om erfaringer med å ha vært utsatt for ytringer av ulik alvorlighetsgrad (nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler). Respondentene ble bedt om å svare et enkelt «Ja» eller «Nei» på om de hadde opplevd å motta slike ytringer. For å gjøre det enklere for respondentene å huske konkrete hendelser spurte vi om erfaringer på ulike arenaer og avgrenset erfaringene til de siste tolv månedene. Det at hatefulle ytringer er egnet til å spre hat mot grupper, impliserer at også det å observere slike ytringer kan ha konsekvenser. I tillegg til å spørre om respondentene selv hadde vært utsatt for ytringer av ulik alvorlighetsgrad, spurte vi derfor også om de hadde observert slike ytringer.

I neste steg spurte vi de respondentene som oppga at de hadde vært utsatt for hatefulle ytringer på minst én arena i løpet av det siste året, om hvilke grunnlag ytringene oftest ble rettet mot. Dette spørsmålet adresserer altså det andre kriteriet nevnt over, hva ytringen er rettet mot. Svarlisten på dette spørsmålet inneholdt 14 konkrete grunnlag, i tillegg til «annet» og «vet ikke», og det var mulig å krysse av for flere grunnlag. Svarlisten dekket alle grunnlagene som er vernet i straffeloven § 185, i tillegg til andre gruppe- og individkjenntegn og grunnlag som ikke inkluderes i konvensjonelle definisjoner av hatefulle ytringer. På den måten kan vi i analysene kategorisere erfaringene etter om de retter seg mot vernede grunnlag, gruppekjenntegn eller andre forhold (se analysekapitlet for

en nærmere beskrivelse av hvordan vi har kategorisert ytringer etter ulike grunnlag). Ytringer som rettes mot «andre forhold» faller utenfor konvensjonelle definisjoner av hatytringer og kan forstås som mer generelle former for hets.

Når det gjelder *utvalgsskjevhet*, vil det alltid være en risiko for at utvalget vi analyserer, ikke er representativt for befolkningen som helhet. Dette gjelder kanskje særlig når vi studerer minoriteters erfaringer, og i denne rapporten er det spesielt viktig å understreke begrensninger i tilleggsutvalget med personer med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika og Øst-Europa. Dette er med all sannsynlighet ikke representativt for alle personer med innvandrerbakgrunn fra disse verdensdelene. For det første satte vi en grense på fem års botid da vi trakk utvalget, noe som innebærer at alle innvandrere med kortere botid, er ekskludert. For det andre var det svært få (646) av dem som ble invitert til å delta (20 000), som fullførte undersøkelsen. Svarprosenten var lavest blant personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika (1,9 prosent), etterfulgt av personer med bakgrunn fra Asia (3 prosent) og Øst-Europa (3,7 prosent). En konsekvens av dette var blant annet at utdanningsnivået var uforholdsmessig høyt, halvparten av respondentene i dette tilleggsutvalget hadde utdanning på universitets- eller høgskolenivå.

Andre minoritetsgrupper kan også være skjevt representert, og det er i mange tilfeller vanskelig å vurdere hvor representativ en minoritetsgruppe er. For eksempel må vi ta for gitt at utvalget av personer med fysisk funksjonsnedsettelse har en underrepresentasjon av personer med funksjonsnedsettelser som gjør det vanskelig å svare på spørreundersøkelser.

2 Analyse

Analysene presenteres i fire deler. Først undersøker vi omfang av hatefulle og andre hetsende ytringer, hvilke grupper som er mest utsatt, og hvordan omfanget har endret seg over tid. Derneft analyserer vi spørsmål som ble stilt spesifikt om erfaringer knyttet til koronapandemien og hendelsene sommeren 2022. Den tredje delen tar for seg hatytringers synlighet i offentligheten ved at vi undersøker i hvilken grad respondentene har observert andre bli utsatt for hatytringer. Den fjerde og siste delen av analysen undersøker konsekvenser av det å ha vært utsatt for hatefulle ytringer.

2.1 Omfang av nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler

Som beskrevet i forrige kapittel ble respondentene spurt om de hadde vært utsatt for ytringer av ulik alvorlighetsgrad, på ulike arenaer, i løpet av det siste året. Først fikk de spørsmål om nedsettende kommentarer, deretter hatefulle ytringer og til slutt konkrete trusler. «Hatefulle ytringer» ble definert som «(...) ytringer som er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende». Nedsettende kommentarer og konkrete trusler ble ikke nærmere definert. Resultatene vi rapporterer om, baserer seg på respondentenes *subjektive vurderinger* og deres tolkning av hva som er nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer eller konkrete trusler. En persons vurdering av en ytring påvirkes av konteksten ytringen er fremsatt i. I tillegg kan individuelle faktorer som tidligere erfaringer og psykologisk og fysisk styrke spille inn (Leets, 2002).

Tabell 2.1 viser andelen av alle respondenter som i undersøkelsen våren 2022 svarte at de hadde vært utsatt for nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler i løpet av det siste året, på ulike arenaer. Tabellen viser at 20 prosent hadde vært utsatt for det de opplevde som nedsettende kommentarer, på minst én arena, 14 prosent hadde vært utsatt for det de oppfattet som hatefulle ytringer, mens 8 prosent hadde vært utsatt for det de oppfattet som konkrete trusler.

Tabell 2.1 Andel personer som har blitt utsatt for det de opplever som nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler det siste året, på ulike arenaer. Våren 2022.

	Nedsettende kommentarer	Hatefulle ytringer	Konkrete trusler
I sosiale medier	7,0	5,2	3,2
På arbeidsplassen	6,1	3,1	1,4
I kommentarfelt/nettforum	4,2	3,0	1,5
Telefon/SMS	2,9	2,0	1,3
I nabolaget	3,3	1,9	1,2
På offentlig transport	1,9	1,3	1,0
På epost	1,8	1,2	0,9
På skole/studiested	1,8	1,1	0,4
Andre arenaer	1,6	0,8	0,5
Minst én arena	19,8	13,5	7,7
n	3876	3910	3836

Kilde: Tverrsnitt vår 2022, vektet. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av det siste året blitt utsatt for [nedsettende kommentarer/hatefulle ytringer/konkrete trusler] på noen av de følgende arenaene?» Spørsmålet om hatefulle ytringer hadde følgende definisjon: «Med «hatefulle» menes ytringer som er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende»

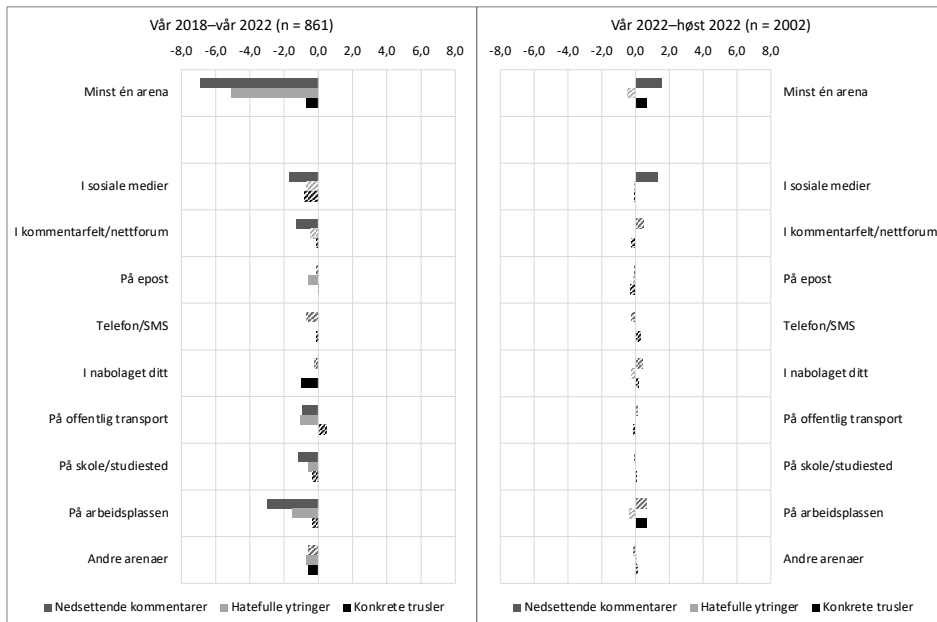
Sosiale medier var den vanligste arenaen for alle typer ytringer, og tar man i tillegg med kommentarfelt/nettforum og e-post, er det tydelig at internett generelt er en viktig arena for ulike typer hetsende ytringer. Arbeidsplassen er den arenaen utenfor internett som nevnes av flest. 3 prosent svarte at de hadde vært utsatt for det de opplevde som hatefulle ytringer, på denne arenaen.

Figur 2.1 viser endringer over tid i de to panelutvalgene. Venstre side av figuren viser endringer blant dem som deltok i undersøkelsene våren 2018 og våren 2022 (før og etter koronapandemien), mens høyre side av figuren viser endringer blant dem som deltok i undersøkelsene våren 2022 og høsten 2022 (før og etter skytingen ved London pub og utbruddet av apekopper). Figuren viser at det samlet sett var en statistisk signifikant nedgang i erfaringer med både nedsettende kommentarer, hatefulle ytringer og konkrete trusler mellom våren 2018 og våren 2022. Siden vi spør om erfaringer det siste året, dekker den første undersøkelsen perioden 2017–2018, mens den andre undersøkelsen dekker perioden 2021–2022. Nedgangen var spesielt tydelig på arbeidsplassen,

noe som kan skyldes mindre fysisk tilstedeværelse og sosialt samvær på jobben under pandemien. Men det var også en nedgang i erfaringer med ulike typer hetsende ytringer på ulike nettarenaer. I sum tyder dette på at folk i stort hadde færre erfaringer med ulike typer hetsende ytringer sent i pandemien enn før pandemien. Siden vi ikke har noen datapunkter fra tidligere i pandemien, vet vi ikke om det var en stabil nedgang gjennom pandemien, eller om nedgangen skjedde mot slutten av pandemien.

Høyre side av figuren viser at endringene mellom våren og høsten 2022 var forholdsvis små. Samlet sett var det en liten økning i erfaringer med nedsettende kommentarer og konkrete trusler. For enkeltarenaer var økningen statistisk signifikant for nedsettende kommentarer i sosiale medier og for konkrete trusler på arbeidsplassen. Endringer på arbeidsplassen kan skyldes at respondentene hadde hatt lengre sammenhengende fysisk tilstedeværelse på jobben høsten 2022 enn våren 2022. Ingen andre endringer er statistisk signifikante. Hovedtrekket må tolkes som en nedgang i erfaringer med hetsende ytringer under pandemien, og – med noen unntak – relativ stabilitet utover i 2022.

Figur 2.1 Omfang av erfaringer med å motta ulike typer hetsende ytringer på ulike arenaer. Endringer over tid.

Kilde: Panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Heldekkende fyll indikerer signifikant endring, $p < 0,1$. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av det siste året blitt utsatt for [nedsettende kommentarer/hatefulle ytringer/konkrete trusler] på noen av de følgende arenaene?» Spørsmålet om hatefulle ytringer hadde følgende definisjon: «Med «hatefulle» menes ytringer som er nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende»

Antall ytringer

For at vi skulle få bedre kunnskap om omfanget av erfaringer med å motta hatefulle ytringer, ble de som oppga å ha vært utsatt for hatefulle ytringer det siste året, spurt omtrent hvor mange slike ytringer de hadde fått. Tabell 2.2 viser svarfordelingen våren 2022 samt endringer vår 2018–vår 2022 og vår 2022–høst 2022. Tabellen viser at 4,5 prosent av respondentene våren 2022 oppga å ha vært utsatt for to–fem hatytringer. Litt færre, 3,4 prosent, oppga å ha vært utsatt for enten én ytring eller seks–ti ytringer. 2,1 prosent oppga å ha vært utsatt for mer enn ti hatytringer.

Når det gjelder endringer over tid, var det i perioden fra våren 2018 til våren 2022 en nedgang i andelen som hadde vært utsatt for inntil ti hatytringer, mens andelen som ble utsatt for mer enn ti hatytringer, var forholdsvis stabil. Det kan dermed se ut til at de som er mest utsatt for hatytringer, var like utsatt etter som før pandemien. Nedgangen fra før til etter pandemien skyldes først og fremst at gruppen som mottok få ytringer, ble mindre.

Mellom våren og høsten 2022 er endringene i omfang begrensede, og innenfor ett prosentpoeng i hver svarkategori.

Tabell 2.2 Antall hatytringer mottatt. Våren 2022 og endringer over tid.

	Vår 2022	Endring vår 2018– vår 2022	Endring vår 2022– høst 2022
Ingen hatytringer	86,6	4,3	0,6
Én hatytring / vet ikke	3,4	–1,3	–0,4
2–5 hatytringer	4,5	–2,6	0,6
6–10 hatytringer	3,4	–1,1	–0,4
Mer enn 10 hatytringer	2,1	0,6	–0,4
	3910	861	2002

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet), panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Spørsmålsformulering: «Omtrent hvor mange hatefulle ytringer har du blitt utsatt for i løpet av det siste året?»

Grunnlag for ytringene

Hvordan folk forstår hva som er «hatefullt», vil variere fra person til person, og forståelsen kan være mer eller mindre i tråd med definisjonen vi skisserte innledningsvis, hvor det er et krav at ytringen retter seg mot en gruppe eller noens (antatte) gruppetilhørighet. For å komme nærmere en faglig definisjon av

hatefulle ytringer, der disse avgrenses til ytringer rettet mot (minoritets)gruppekjennetegn, ble alle respondentene som svarte at de hadde vært utsatt for slike ytringer, spurt hva ytringene vanligvis var rettet mot. I spørreskjemaet ble det listet opp både grunnlag som er vernet i straffeloven, og grunnlag som ikke er det. Tabell 2.3 viser hvilke grunnlag som ble nevnt av dem som våren 2022 svarte at de hadde vært utsatt for hatefulle ytringer. Tabellen viser også endringer i de to panelutvalgene. Det var mulig å krysse av for flere grunnlag.

Tabellen viser at «personlige egenskaper / personlighet» var det vanligste grunnlaget – 3,5 prosent av alle respondenter krysset av for dette. Blant dem som hadde vært utsatt for minst én hatytring, var det en av fire som svarte at de hadde fått ytringer rettet mot personlige egenskaper / personlighet. Deretter fulgte religion (2,7 prosent), nasjonalitet (2,4 prosent), etnisitet (2,3 prosent), hudfarge, utseende og innholdet i argumentet ditt (alle 2,1 prosent). De fire førstnevnte (religion, nasjonalitet, etnisitet og hudfarge) er grunnlag som er vernet av straffeloven. Blant dem som hadde vært utsatt for minst én hatytring, var det mellom 15 og 20 prosent som oppga en av disse. Folkegruppe, seksuell orientering, funksjonsevne og kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk ble alle nevnt av færre enn 2 prosent av alle respondentene (5–12 prosent av dem som hadde vært utsatt for minst én hatytring). Her er det viktig å ha i mente at de ulike minoritetsgruppene var ulikt representert i utvalget i undersøkelsen våren 2022. Det var for eksempel mer enn dobbelt så mange som hadde innvandrerbakgrunn (22 prosent av respondentene), enn som identifiserte seg som LHBT+ (10 prosent av respondentene).

Når det gjelder endringer over tid, viser tabellen at det i den første perioden (våren 2018–våren 2022) var signifikant færre som svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer rettet mot personlige egenskaper / personlighet, innholdet i argumentet ditt og kjønn. Ingen av disse grunnlagene er vernet av straffeloven, men vi kan ikke utelukke at ytringer rettet mot personlige egenskaper / personlighet har handlet om vernede grunnlag. Fra våren 2022 til høsten 2022 var det ingen statistisk signifikante endringer.

Tabell 2.3 Andel som har blitt utsatt for ytringer de opplevde som hatefulle, rettet mot ulike grunnlag. Våren 2022 og endringer over tid.

	Våren 2022	Endring vår 2018– vår2022	Endring vår 2022– høst 2022
Personlige egenskaper / personlighet	3,5	-2,3 *	0,1
Religion ^a	2,7	0,6	0,0
Nasjonalitet ^a	2,4	0,4	-0,3
Etnisitet ^a	2,3	0,2	0,0
Hudfarge ^a	2,1	0,2	0,3
Utseende	2,1	-0,8	-0,3
Innholdet i argumentet ditt	2,1	-1,3 *	0,4
Yrke	1,9	-0,4	-0,2
Politisk ståsted	1,8	-0,6	0,2
Kjønn	1,6	-1,9 *	-0,3
Folkegruppe ^a	1,6	0,2	0,1
Seksuell orientering ^a	1,3	-0,5	-0,4
Funksjonsevne ^a	1,0	-0,2	0,4
Kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk ^a	0,7	-0,5	-0,1
Annet	1,1	0,4	-0,2
Vet ikke	0,7	0,0	-0,1
Har ikke vært utsatt for hatytringer	86,5	4,3 *	0,6
N	3910	861	2002

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet), panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. ^a Grunnlag som er vernet i straffeloven § 185. * signifikant endring, $p < 0,1$. Spørsmålsformulering: «Har de hatefulle ytringene oftest vært rettet mot din/ditt?»

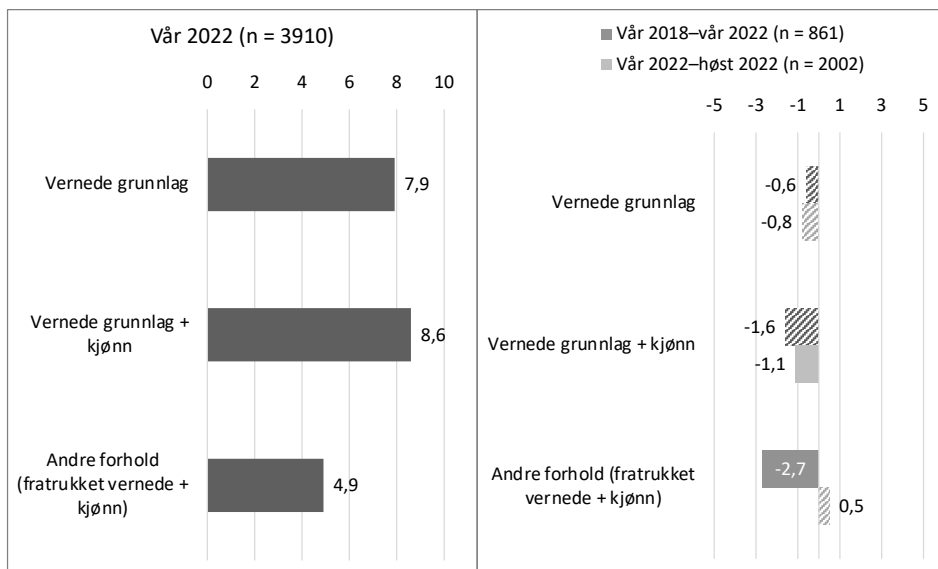
Grunnlagene som er vernet i straffeloven, er merket i tabellen, og for å redusere kompleksiteten og styrke grunnlaget for statistiske analyser har vi i de videre analysene slått sammen erfaringene i tre kategorier: «vernedede grunnlag», som inneholder de grunnlagene som er vernet av straffeloven § 185 (hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne), «vernedede grunnlag + kjønn», som i tillegg tar med ytringer rettet mot kjønn, som også er et gruppekjennetegn, og «andre forhold», som er alle de ytringene som ikke er rettet mot verken vernet grunnlag eller andre gruppekjennetegn. Figur 2.2 viser andelen av alle respondentene som våren

2022 hadde vært utsatt for det de opplevde som hatytringer, rettet mot ulike kategorier av grunnlag, og endringer over tid.

Figuren viser at 8 prosent av respondentene i undersøkelsen våren 2022 oppga å ha vært utsatt for det de opplevde som hatytringer, rettet mot minst ett av de vernede grunnlagene. Når vi i tillegg tar med erfaringer med ytringer rettet mot kjønn, øker andelen med i underkant av ett prosentpoeng. Ser vi bort fra disse erfaringene, sitter vi igjen med en gruppe på 5 prosent som har vært utsatt for det de opplever som hatytringer, men som er rettet mot helt andre grunnlag, som politisk ståsted, innhold i argumentet deres og annet.

Når det gjelder endringer over tid, viser figuren at det er en tendens til nedgang i alle typer ytringer, men nedgangen er størst for ytringer rettet mot andre forhold i perioden vår 2018–vår 2022. Andelen som har vært utsatt for det de opplever som hatytringer rettet mot minst ett vernet grunnlag, har gått ned med mindre enn ett prosentpoeng i hver av periodene, og ingen av endringene er statistisk signifikante. Når vi legger til kjønn som grunnlag, har andelen som har vært utsatt, gått ytterligere ned – statistisk signifikant i den andre perioden. Siden det er få statistisk signifikante endringer, kan vi ikke si med sikkerhet om nedgangen i de mest alvorlige hatytringene er reell. Men det er i alle fall lite som tyder på at det er blitt vanligere å bli utsatt for denne typen ytringer.

Figur 2.2 Hva ytringer som oppleves som hatefulle, har vært rettet mot. Tre kategorier av grunnlag. Våren 2022 og endringer over tid.

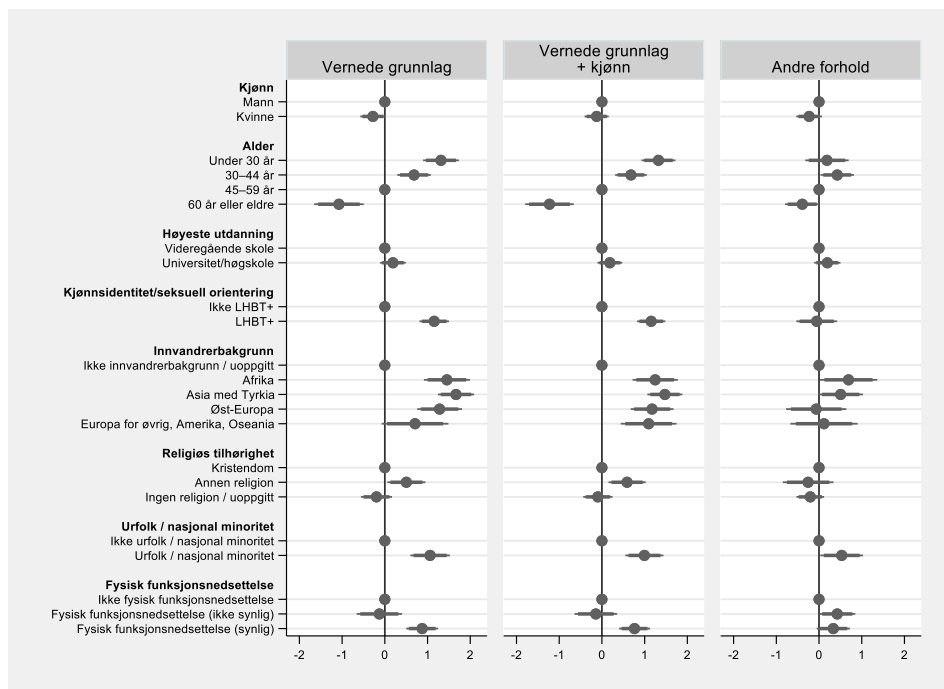
Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet), panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Heldekkende fyll indikerer signifikant endring, $p < 0,1$. Spørsmålsformulering: «Har de hatefulle ytringene oftest vært rettet mot din/ditt?» Vernede grunnlag: hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne; vernede grunnlag + kjønn: hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne, kjønn; andre forhold: personlige egenskaper / personlighet, utseende, innholdet i argumentet ditt, yrke, politisk ståsted, annet, vet ikke.

Utsatthet i ulike grupper

Erfaringer med hatytringer varierer åpenbart mye mellom ulike grupper i befolkningen. Begrepet hatytringer er ment å fange ytringer som angriper minoritetsgrupper eller individer i kraft av at de tilhører en minoritetsgruppe. Dette gjenspeiler seg i straffeloven, som først og fremst verner utsatte og stigmatiserte minoritetsgrupper. Figur 2.3 viser relative forskjeller mellom ulike grupper innenfor ulike kategorier, basert på multivariate regresjonsanalyser der alle variabler er analysert i sammenheng. Plott til høyre for den vertikale linjen betyr at en gruppe er mer utsatt for de ulike ytringene, mens plott til venstre for den vertikale linjen betyr at en gruppe er mindre utsatt. Referansegruppene innenfor hver kategori er de plottene som ligger på den vertikale linjen. Plottene som ikke ligger på linjen, viser relative forskjeller innenfor hver kategori. De horisontale strekene viser 90 prosent (tykk strek) og 95 prosent (tynn strek) konfidensintervall. Dersom konfidensintervallene ikke overlapper med hverandre eller med referansekategoriene (den vertikale linjen), er forskjeller innad i en kategori statistisk signifikante.

Resultatene viser store forskjeller mellom grupper når det gjelder erfaringer med å ha blitt utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag (også inkludert kjønn), men små forskjeller mellom grupper når det gjelder hatytringer rettet mot andre forhold. I tråd med tidligere studier (Fladmoe et al., 2019) viser figuren at menn er noe mer utsatt enn kvinner når ytringer mot kjønn ikke er med. Sammenlignet med andre kategorier er imidlertid kjønnsforskjellene generelt små. Derimot er det store variasjoner knyttet til alder og ulike minoritetstilørigheter. Unge voksne er langt mer utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag enn det eldre er, og personer med minoritetsbakgrunn er langt mer utsatt enn andre. Dette gjelder spesielt for LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia og Øst-Europa, personer med familiebakgrunn fra urfolksgruppe eller nasjonal minoritet, og for personer med en synlig fysisk funksjonsnedsettelse.

Figur 2.3 Erfaringer med å motta hatytringer i ulike grupper av befolkningen. Tre kategorier av grunnlag. Våren 2022. Resultater fra multivariat regresjon.

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet). N = 3910. Spørsmålsformulering: «Har de hatefulle ytringene oftest vært rettet mot din/ditt?» Vernede grunnlag: hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne; vernede grunnlag + kjønn: hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne, kjønn; andre forhold: personlige egenskaper / personlighet, utseende, innholdet i argumentet ditt, yrke, politisk ståsted, annet, vet ikke.

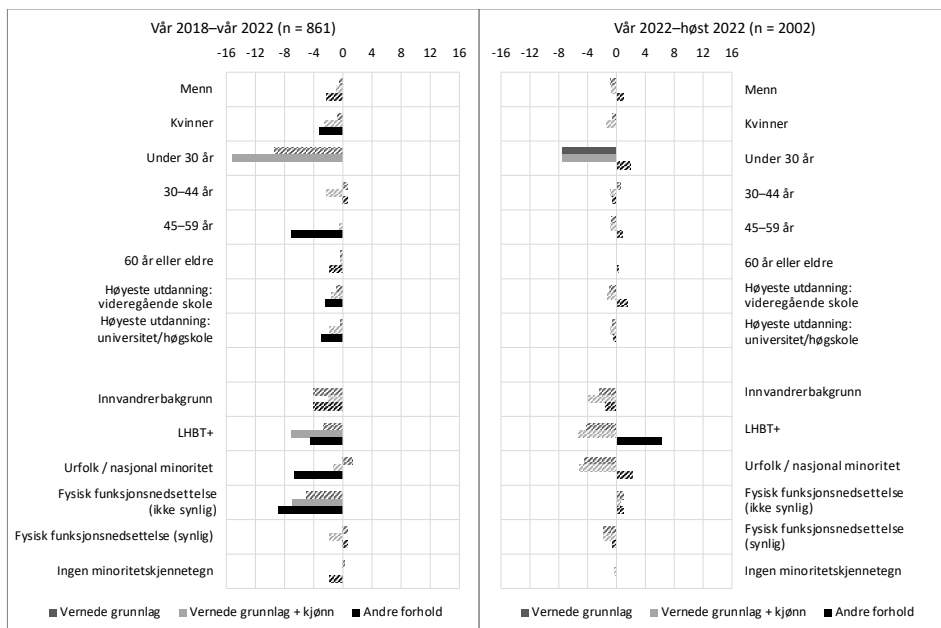
Tidligere studier har vist at det å ha flere minoritetstilhørigheter øker sannsynligheten for å være utsatt for hatytringer (Fladmoe et al., 2019). Dette bekreftes også i disse dataene. Personer med en minoritetstilhørighet er mer utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag (inkludert kjønn) enn det personer uten minoritetsbakgrunn er, men de som har to eller flere minoritetstilhørigheter, er enda mer utsatt for hatytringer enn det personer med én minoritetstilhørighet er. En separat regresjonsanalyse der antall minoritetstilhørigheter er uavhengig variabel, og der vi kontrollerer for kjønn, alder og utdanningsnivå, viser at personer med én minoritetstilhørighet har 5,6 ganger så stor sannsynlighet (odds) for å ha blitt utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag enn det personer uten noen minoritetstilhørigheter har. Personer med to eller flere minoritetstilhørigheter har imidlertid hele 16,8 ganger større sannsynlighet for å ha vært utsatt for denne typen ytringer, sammenlignet med personer uten noen minoritetstilhørighet.

Over så vi en tendens til at færre respondenter oppga å ha vært utsatt for ulike typer hatytringer etter pandemien. Slike overordnede tall skjuler imidlertid forskjeller mellom grupper. Figur 2.4 viser endringer i de to panelutvalgene, brutt ned på ulike grupper i befolkningen. Til venstre ser vi at det i perioden våren 2018–våren 2022 var særlig unge voksne som i mindre grad svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer rettet mot vernede grunnlag (inkludert kjønn). Nedgangen i erfaringer med hatytringer var forholdsvis jevn på tvers av kjønn og utdanning, men det er en tendens til at nedgangen var litt større for kvinner enn for menn. Når det gjelder ulike minoritetstilhørigheter, viser figuren videre at det var nedgang i den første perioden for alle grupper, bortsett fra personer med tilhørighet til urfolksgruppe / nasjonal minoritet og personer med en ikke-synlig fysisk funksjonsnedsettelse. I disse gruppene var omfanget forholdsvis stabilt over tid. Dermed ser det ikke ut som om personer med innvandrerbakgrunn ble mer utsatt for hatytringer i løpet av koronapandemien. Også unge var en gruppe som i perioder fikk negativ oppmerksomhet i offentligheten for å ta lett på smittevernråd, men heller ikke denne gruppen fremstår som mer utsatt i perioden vi har studert.

I den andre perioden, fra vår 2022 til høst 2022, fortsatte nedgangen for unge voksne ytterligere. Det var også en nedgang i erfaringer blant personer med ulike minoritetstilhørigheter, men LHBT+-personer og til dels personer med tilhørighet til urfolk eller nasjonal minoritet, rapporterte i noe større grad om det de opplevde som hatytringer rettet mot andre forhold. Det er interessant å merke seg at når LHBT+-personer rapporterer om mer hatytringer etter sommeren 2022, ser det altså ikke ut til å dreie seg om ytringer som angriper deres seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. Samtidig kan vi ikke ute-

lukke at ytringer rettet mot personlige egenskaper / personlighet overlapper med disse tilhørighetene.

Figur 2.4 Erfaringer med å motta hatytringer i ulike grupper av befolkningen. Tre kategorier av grunnlag. Endringer over tid i ulike grupper. Prosentpoeng.

Kilde: Panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Heldekkende fyll indikerer signifikant endring, $p < 0,1$. Spørsmålsformulering: «Har de hatefulle ytringene oftest vært rettet mot din/ditt?» Vernede grunnlag; hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne; vernede grunnlag + kjønn; hudfarge, nasjonalitet, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, funksjonsevne, kjønn; andre forhold: personlige egenskaper / personlighet, utseende, innholdet i argumentet ditt, yrke, politisk ståsted, annet, vet ikke.

Relasjonen mellom mottaker og avsender av hatefulle ytringer

Til sist i denne delen ser vi på hvem avsenderne av hatytringene var. Respondentene som hadde vært utsatt for hatytringer, ble spurt hvem de hadde fått hatytringer fra det siste året. Det var mulig å krysse av for flere mulige avsendere, som vist i tabell 2.4. Som vi kan se i tabellen, var det våren 2022 vanligst å ha fått hatytringer fra fremmede personer som ikke var anonyme. Halvparten av respondentene hadde opplevd dette. Dernest fulgte anonyme personer og kollegaer, som begge ble oppgitt av i overkant av 20 prosent av respondentene. 16 prosent oppga andre venner eller bekjente, mens 11 prosent oppga nære venner / familie. 6 prosent svarte at de hadde fått hatytringer fra en ekskjæreste.

Tabell 2.4 Hvem respondentene har fått hatefulle ytringer fra. Våren 2022 og endringer over tid. Prosent.

	Vår 2022	Endring vår 2018– vår 2022	Endring vår 2022– høst 2022
Fremmede personer (ikke anonyme)	49,6	3,3	3,7
Anonyme personer	22,8	-6,5	6,7
Kollegaer	20,8	-5,8	5,5
Andre venner eller bekjente	15,7	9,1	-3,8
Nære venner / familie	11,1	-1,2	-1,3
Ekskjæreste	6,4	-3,2	0,1
Vet ikke	4,7	-2,4	0,0
Vil ikke svare	9,0	3,6	-6,1
n	458	103/66	178/146

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet), panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Spørsmålsformulering: «Hvem har du fått hatefulle ytringer fra i løpet av det siste året?»

Når det gjelder endringer over tid, finner vi når vi sammenligner svarene før og etter pandemien, flere som oppga at de hadde fått hatytringer fra andre venner eller bekjente og fremmede personer (ikke anonyme), mens det var færre som oppga anonyme personer, kollegaer og ekskjæresten. I den andre perioden, fra våren til høsten 2022, ble det igjen vanligere å ha vært utsatt for hatytringer fra kollegaer og anonyme personer. At folk opplevde mer hatytringer fra bekjente eller ikke-anonyme fremmede under koronapandemien kan reflektere en endring i hvem man samhandlet med, og hvilke arenaer man var på under pandemien, sammenliknet med før. Samtidig innebar pandemien mindre fysisk tilstedeværelse på jobben, noe som førte til at hatytringer på arbeidsplassen (og fra kollegaer) ble mindre vanlig, mens dette igjen kom tilbake til «normalt nivå» etter hvert som arbeidshverdagen ble mer normal igjen.

2.2 Erfaringer knyttet til koronapandemien og hendelsene sommeren 2022

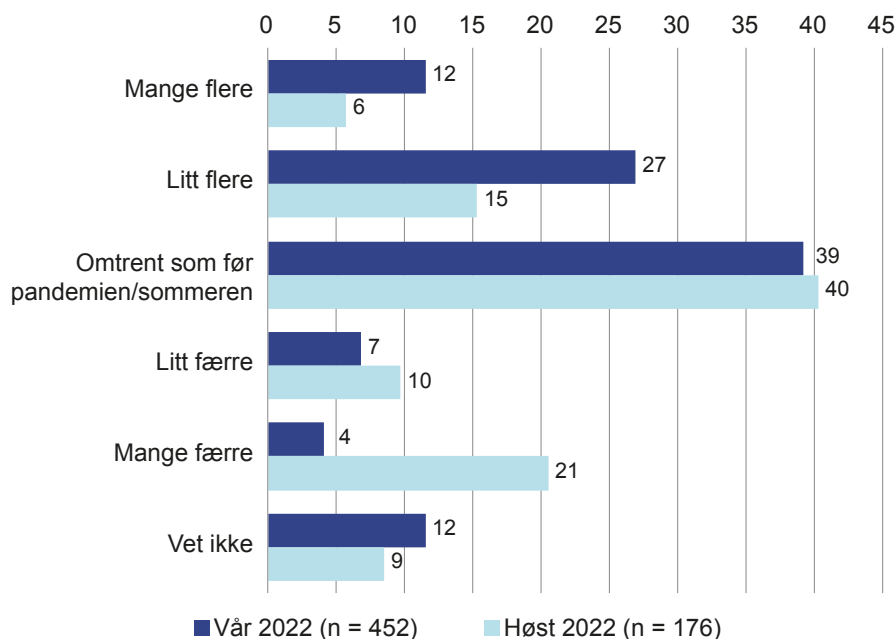
I sum har analysene så langt vist få tegn til at koronapandemien eller hendelsene sommeren 2022 har ført til en generell økning i hatytringer – snarere er det en tendens til at omfanget er stabilt for noen grupper og redusert for andre. En annen måte å måle konsekvenser av ulike hendelser på er imidlertid å stille mer

direkte spørsmål om sammenhenger. I de to undersøkelsene som ble gjennomført i 2022, ble det stilt detaljerte spørsmål om hatytringer knyttet til pandemien og til hendelsene sommeren 2022. Figur 2.5 viser svarfordelingen på spørsmål om respondentene som hadde vært utsatt for hatytringer, hadde vært utsatt for flere eller færre hatefulle ytringer under pandemien sammenlignet med før koronapandemien, og om de hadde vært utsatt for flere eller færre hatefulle ytringer de siste månedene sammenlignet med før sommeren.

Både våren og høsten 2022 svarte 40 prosent at situasjonen var omtrent som før pandemien/sommeren. I vårens undersøkelse svarte imidlertid like mange at de hadde vært utsatt for mange flere eller litt flere hatytringer under pandemien enn det de hadde vært utsatt for før pandemien. 11 prosent svarte at de hadde vært utsatt for færre, mens 12 prosent var usikre. Tidligere (tabell 2.1) så vi at andelen som hadde vært utsatt for mange hatytringer, var stabil over tid, mens det var nedgang i andelen som hadde vært utsatt for noen få hatytringer. Til sammen tyder dette på at antallet personer som totalt sett har vært utsatt for hatytringer, falt under pandemien, men at dette ikke gjaldt for de gruppene i befolkningen som vanligvis er mest utsatt.

Når det gjelder endringer fra før sommeren 2022, er bildet annerledes. Det var totalt sett litt flere som svarte at de hadde vært utsatt for færre hatytringer (til sammen 27 prosent svarte «litt færre» eller «mange færre»), enn som svarte at de hadde vært utsatt for flere hatytringer (23 prosent svarte «litt flere» eller «mange flere»). Dette er mer i tråd med bildet vi har sett over, om en forholdsvis stabilitet fra våren til høsten 2022.

Figur 2.5 Selvrapporterte endringer i erfaringer med å motta hatytringer under pandemien og etter sommeren 2022. Prosent.

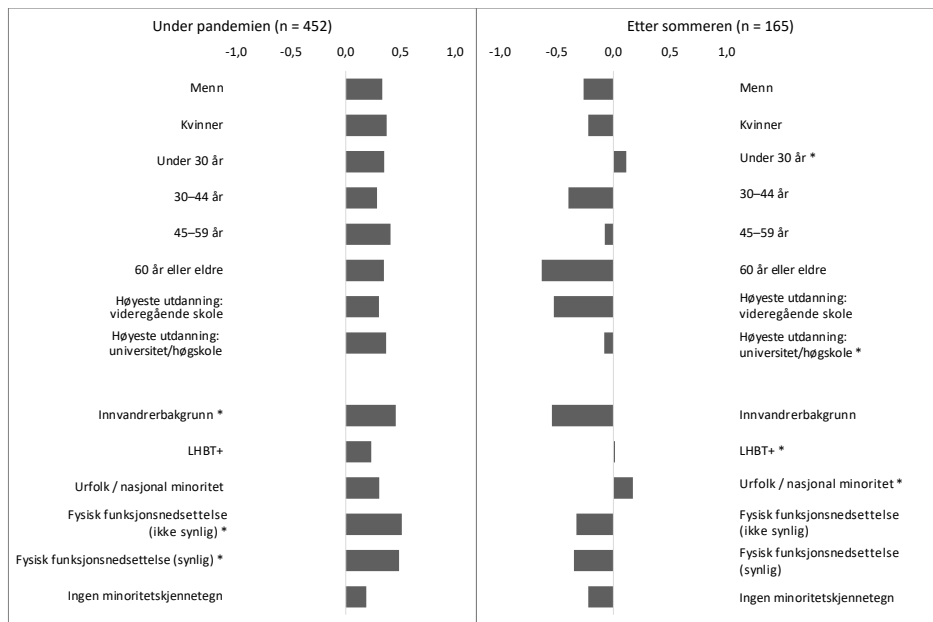

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 og høst 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Sammenlignet med før [koronapandemien/sommeren], har du vært utsatt for flere eller færre hatefulle ytringer [under pandemien / de siste månedene]?»

Pandemien og hendelsene sommeren 2022 berørte ulike grupper ulikt. Figur 2.6 viser gjennomsnittsscore på spørsmålene om selvrapporterte endringer. Skalaen er justert slik at verdien «0» tilsvarer «omtrent som før pandemien/sommeren». Et positivt tall betyr at respondentene har vært utsatt for flere hatytringer, mens et negativt tall betyr at respondentene har vært utsatt for færre. Figuren viser at i alle grupper rapporterer respondentene som hadde vært utsatt for hatytringer våren 2022, at de hadde vært utsatt for flere ytringer under pandemien. Høsten 2022 svarte nesten alle gruppene at de hadde vært utsatt for færre hatytringer.

Et interessant avvik fra hovedtendensen er at LHBT+-personer var blant dem som i minst grad rapporterte om flere hatytringer under pandemien, mens de var blant de få minoritetsgruppene som *ikke* rapporterte om færre hatytringer etter sommeren. En forklaring på dette kan være at de i større grad enn andre minoritetsgrupper ble utsatt for ytringer knyttet til hendelsene sommeren 2022. Dette ser vi nærmere på under.

Figur 2.6 Endring i erfaringer med å motta hatytringer under pandemien og etter sommeren 2022.

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 og høst 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Sammenlignet med før [koronapandemien/sommeren], har du vært utsatt for flere eller færre hatefulle ytringer [under pandemien / de siste månedene]?» * Signifikant forskjellig, $p < 0,1$.

Det at respondentene svarer at de har vært utsatt for flere eller færre hatytringer, sier ingenting om hva hatytringene handlet om. I de to undersøkelsene i 2022 hadde vi derfor også spørsmål hvor vi spurte konkret om hatefulle ytringer knyttet til ulike hendelser. Våren 2022 spurte vi de som hadde vært utsatt for hatefulle ytringer, om noen av ytringene hadde vært knyttet til koronapandemien. 24 prosent av respondentene svarte ja på dette, 62 prosent svarte nei, mens resten svarte vet ikke.

Høsten 2022 stilte vi et mer åpent spørsmål om hvorvidt de hatefulle ytringene hadde vært knyttet til en rekke ulike hendelser og temaer. Svarene på dette spørsmålet er vist i tabell 2.5. Tabellen viser at andelen som rapporterte at de hadde vært utsatt for hatytringer knyttet til pandemien, falt til 15 prosent. 11 prosent svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer knyttet til utbruddet av apekopper sommeren 2022, mens 10 prosent svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer knyttet til skyteepisoden utenfor London pub natt til 25. juni.

Det temaet som flest nevnte, var imidlertid religion og livssyn (15 prosent). 12 prosent nevnte kultur, like mange nevnte klima og miljø, 10 prosent nevnte

innvandring. 8 prosent nevnte strømprisene, like mange nevnte krigen i Ukraina, og 6 prosent nevnte sport. Hele 28 prosent valgte «annet».⁹

Tabell 2.5 Andel som oppgir å ha mottatt hatytringer knyttet til ulike hendelser/temaer. Prosent.

	Vår 2022	Høst 2022
Religion og livssyn	-	15,2
Koronapandemien	23,7	14,5
Kultur	-	12,4
Klima og miljø	-	12,3
Utbruddet av apekopper sommeren 2022	-	10,9
Skyteepisoden utenfor London pub 25. juni	-	9,8
Innvandring	-	9,7
Strømprisene	-	8,3
Krigen i Ukraina	-	7,9
Sport	-	5,9
Annet	-	28,4
Vil ikke svare	-	18,2
n	461	159

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 og høst 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: [Vår 2022] «Har noen av de hatefulle ytringene vært knyttet til koronapandemien?» / [høst 2022] «Har de hatefulle ytringene vært knyttet til noe av det følgende?»

Tallgrunnet på gruppenivå er for begrenset til at man kan trekke sterke slutninger om hvem som har vært mest utsatt for hatytringer knyttet til de ulike hendelsene/temaene. Det er imidlertid noen tendenser i materialet det er verdt å nevne. Våren 2022 var det en tendens til at det blant de som svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer knyttet til koronapandemien, var en overvekt av kvinner, unge voksne, personer med en annen religion enn kristendom, personer med familiebakgrunn fra urfolk / nasjonal minoritet og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. Høsten 2022 var det en tendens til at LHBT+-personer oftest svarte at de hadde vært utsatt for hatytringer knyttet til enten utbruddet av apekopper eller skyteepisoden utenfor London pub.

9 Da respondentene som svarte «annet», ble bedt om å utdype hva ytringen rettet seg mot, var det en del som skrev om LHBT+-relaterte temaer, men også andre minoritetskjennetegn (som etnisk minoritetsbakgrunn, fysisk funksjonsnedsettelse og kjønn) og et bredt spekter av personlige og politiske temaer (for eksempel yrkesrelaterte temaer, nabolik og dyrevelferd).

2.3 Observerte hatytringer

Et viktig argument i litteraturen om hatytringer er at hatefulle ytringer kan ha negative konsekvenser utover de direkte mottakerne av ytringene. Siden hatytringer er et angrep på en gruppe eller noens gruppetilhørighet, kan slike ytringer også ramme andre som har tilhørighet til gruppen som angripes. Hatefulle ytringer rettet mot for eksempel homofile kan påvirke og spre frykt hos andre med denne seksuelle orienteringen selv om de ikke er direkte mottakere av en hatytring, fordi det trigger bevisstheten om at man tilhører en utsatt gruppe (Gelber & McNamara, 2016; Perry, 2001). I tillegg kan hatytringer påvirke publikum mer generelt ved at det forsterker fordommer og kommuniserer en oppfatning om at det ikke er greit å være homofil (jf. Nilsen, 2014). Også straffeloven (§ 185) reflekterer denne innsikten ved at den har et krav om at ytringen må være fremsatt offentlig eller i andres nærvær for at den skal være straffbar.

Respondentene ble spurt om de i løpet av det siste året hadde observert andre bli utsatt for det de oppfattet som hatefulle ytringer på ulike arenaer. Tabell 2.6 viser svarfordelingen våren 2022 samt endringer i de to panelene. Tabellen viser at rett i underkant av halvparten av respondentene oppga å ha observert andre bli utsatt for hatefulle ytringer det siste året på minst én arena. Sosiale medier var den vanligste arenaen, etterfulgt av kommentarfelt/nettforum og tradisjonelle medier. Utenfor mediernes verden var offentlig transport og arbeidsplassen de vanligste arenaene, men færre enn 5 prosent oppga disse.

Tabell 2.6 Andel som har observert andre bli utsatt for hatefulle ytringer det siste året, på ulike arenaer. Våren 2022 og endringer over tid.

	Vår 2022	Vår 2018– vår 2022	Vår 2022– høst 2022
Minst én arena	47,7	-28,3 *	8,1 *
I sosiale medier	36,6	-18,6 *	4,4 *
I kommentarfelt/nettforum	27,3	-19,3 *	4,7 *
I tradisjonelle medier (TV, aviser, radio)	13,5	-14,0 *	-0,7
På offentlig transport	4,9	-4,9 *	0,2
På arbeidsplassen	4,5	-3,9 *	0,2
I nabolaget	3,1	-1,7 *	0,3
På skole/studiested	2,1	-0,2	-0,4
Telefon/SMS	1,4	-1,2 *	-0,1
På e-post	1,3	-0,6	-0,7 *
Andre arenaer	0,9	-0,7	0,1
Har ikke observert hatefulle ytringer i løpet av det siste året	42,1	25,7*	-8,1*
Husker ikke	10,2	2,6	0,1
n	3870	861/857	1987/2002

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet), panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av det siste året observert at andre personer eller grupper har blitt utsatt for hatefulle ytringer på noen av de følgende arenaene?» * signifikant endring, $p < 0,1$

Tabellen viser videre store endringer over tid, i tråd med endringene vi så når det gjaldt det å selv bli utsatt for hatytringer. Blant dem som svarte på undersøkelsene våren 2018 og våren 2022, var det en nedgang på nesten 30 prosentpoeng i andelen som svarte at de hadde observert andre bli utsatt for hatytringer, og nedgangen er spesielt tydelig på de vanligste arenaene. Blant dem som svarte på undersøkelsen våren 2022 og høsten 2022, er det igjen en liten økning, men økningen er mindre enn nedgangen fra før pandemien. I sum underbygger dette et bilde der omfanget av hatytringer totalt sett ser ut til å ha gått ned under pandemien, men deretter nærmet seg «normaltilstanden» igjen.

I de to undersøkelsene i 2022 spurte vi også de som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer, om ytringene var knyttet til bestemte hendelser eller temaer, og hvem ytringene var rettet mot. Tabell 2.7 og 2.8 viser resultater fra undersøkelsen fra våren 2022, som stilte spesifikke spørsmål om korona-

pandemien, mens tabell 2.9 og 2.10 viser resultater fra undersøkelsen høsten 2022, som i tillegg stilte spørsmål om hendelsene sommeren 2022.

Tabell 2.7 viser hvor stor andel av dem som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer, som mente at ytringene kunne knyttes til virusmitte og/eller koronavaksine. Tabellen viser også svarfordelingen når alle respondenter, også de som ikke hadde observert hatytringer, inngår i prosentueringsgrunnlaget. Samlet sett var det om lag 30 prosent av respondentene som hadde observert hatytringer knyttet til pandemien. Av dem som hadde observert hatytringer, oppga hele to av tre at de hadde observert hatytringer som handlet om motstand mot koronavaksinen, eller at noen ikke fulgte smittevernråd. Det tilsvarer en av fem av samtlige respondenter. Fire av ti av dem som hadde observert noen bli utsatt for hatytringer, hadde (også) observert ytringer som handlet om at noen overdrev smittefaren, mens færre (27 prosent) hadde observert hatytringer som handlet om støtte til koronavaksinen. Det at forholdsvis mange oppga å ha observert denne typen ytringer, kan handle om stort engasjement og et til tider opphetet og polarisert debattklima knyttet til myndighetenes smitteverntiltak. Hvorvidt alle slike ytringer var «hatefulle» eller reflekterte den opphetede debatten, kan ikke datamaterialet si noe om.

Tabell 2.7 Hva ytringer knyttet til pandemien handlet om. Vår 2022. Prosent.

	Respondenter som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer våren 2022	Alle respondenter våren 2022
Motstand mot koronavaksinen	66,7	20,5
At noen ikke fulgte smittevernråd	66,6	20,5
At noen overdrev smittefaren	41,4	12,7
Støtte til koronavaksinen	27,0	8,3
Annet	6,9	2,1
Vet ikke	5,1	1,0
Vil ikke svare	3,3	1,6
Har ikke observert hatytringer under koronapandemien	-	69,3
n	1190	3910

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Handlet ytringene om noe av det følgende?»

På spørsmål om hvem disse ytringene var rettet mot (tabell 2.8), var det litt flere som svarte at de hadde sett denne typen ytringer rettet mot personer som ønsket mildere koronapolitikk, enn mot personer som ønsket strengere koronapolitikk. Mange hadde også observert hatytringer rettet mot personer som bodde i områder med mye smitte. Imidlertid var det vanligst å ha observert denne typen ytringer rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra Asia eller Afrika, og det var betydelig flere som observert dette, enn som observert denne typen ytringer rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra andre deler av verden, eller mot arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa.

Tabell 2.8 Hvem pandemirelaterte hatytringer var rettet mot. Vår 2022. Prosent.

	Respondenter som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer våren 2022	Alle respondenter våren 2022
Personer med innvandrerbakgrunn fra Asia eller Afrika	43,7	13,5
Personer som ønsket mildere koronapolitikk	42,1	13,0
Personer som ønsket strengere koronapolitikk	36,3	11,2
Personer som bodde i områder med mye smitte	35,3	10,9
Arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa	23,4	7,2
Personer med innvandrerbakgrunn fra andre deler av verden	21,5	6,6
Ungdom	21,5	6,6
Ansatte i samfunnskritiske yrker (f.eks. helsepersonell, lærere)	21,2	6,6
Arbeidsinnvandrere fra andre deler av verden	14,3	4,4
Personer med helseutfordringer (risikogrupper)	12,6	3,9
Eldre	10,0	3,1
Andre	7,9	2,5
Vil ikke svare	1,9	0,6
Vet ikke	2,9	0,9
Har ikke observert hatytringer under koronapandemien		69,1
N	1196	3910

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Hvem var disse ytringene rettet mot?»

Vi stilte også et åpent spørsmål der respondentene kunne utdype hva ytringene knyttet til pandemien handlet om. De åpne spørsmålene i spørreundersøkelsene egner seg først og fremst til en utdyping og eksemplifisering av innholdet i ytringene, mens de egner seg mindre som grunnlag for en grundig kvalitativ analyse. 96 respondenter utdypet svaret sitt, og basert på en overordnet tematisk analyse finner vi at mange av kategoriene i tabell 2.8 går igjen. En del av informantene rapporterte om ytringer som anklaget dem eller andre for å være

drivere av smitte, og dette var særlig knyttet til etnisk eller nasjonal bakgrunn. Eksempler på slike svar er:

At folk fra min bakgrunn er årsaken til korona, og at vi er smittesprederne.

I forhold til høyere forekomst av korona blant innvandrere og særlig somaliere. Mye fokus om dette i mediene, etterfulgt trakassering og dehumanisering i kommentarfeltene i sosiale medier.

Du är svensk – dra hjem.

Videre knyttet mange av ytringene seg på ulike måter til etterlevelse av smittevernråd og vaksinerings – enten fordi noen hadde vært for påpasselige med smittevern:

Konspirasjonsteoretikere har snakket nedvergende om min intelligens, fordi jeg var for vaksinerings og mente at det å bruke munnbind var en felles dugnad for å bekjempe pandemiens herjing,

eller fordi noen ikke hadde etterlevd smittevernråd:

Jeg var kritisk til statens håndtering og har heller ikke vaksinert meg – you do the math.. Det haglet med diverse personkarakteristikker som ikke egner seg til gjentagelse.

I tillegg rapporterte noen respondenter om ytringer knyttet til deres yrkesutøvelse, som dette sitatet fra en sykepleier er et eksempel på: «at vi hadde stengt for pårørende på sykehuset».

Spørsmålene som ble stilt høsten 2022, var formulert annerledes enn spørsmålene som ble stilt våren 2022. Tabell 2.9 viser at høsten 2022 var de klart vanligste temaene for observerte hatytringer innvandring og religion og livssyn. Om lag halvparten av respondentene som hadde observert hatytringer, hadde observert minst én tilknyttet disse temaene, noe som tilsvarte omtrent en av fire av alle respondenter. En av tre (17 prosent av alle respondentene) svarte at de hadde observert hatytringer knyttet til koronapandemien, noe som var omtrent på nivå med hatytringer knyttet til strømprisene. Et betydelig mindretall av respondentene hadde også observert hatytringer knyttet til hendelsene sommeren 2022. 23 prosent svarte at de hadde observert hatytringer knyttet til skyteepisoden utenfor London pub, mens 12 prosent hadde observert hatytringer knyttet til utbruddet av apekopper. Ser vi alle respondentene samlet, er de tilsvarende tallene 12 og 6 prosent.

Tabell 2.9 Observerte hatefulle ytringer knyttet til ulike temaer/hendelser. Høst 2022. Prosent.

	Respondenter som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer høsten 2022	Alle respondenter høsten 2022
Innvandring	50,7	26,9
Religion og livssyn	44,0	23,4
Strømprisene	33,2	17,6
Koronapandemien	32,2	17,1
Klima og miljø	29,6	15,8
Krigen i Ukraina	26,0	13,8
Skyteepisoden utenfor London pub 25. juni	23,0	12,2
Sport	13,7	7,3
Kultur	13,5	7,2
Utbruddet av apekopper sommeren 2022	12,1	6,4
Annet	7,1	3,8
Vil ikke svare	6,3	3,3
Har ikke observert hatytringer det siste året	-	46,8
N	1050	2002

Kilde: Tverrsnitt høst 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Har du observert at andre har blitt utsatt for hatefulle ytringer knyttet til noe av det følgende?»

Tabell 2.10 viser hvem disse ytringene var rettet mot. Tre grupper skiller seg tydelig ut: Nærmere 40 prosent (20 prosent av alle respondentene) svarte at de hadde observert hatytringer rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra andre deler av verden eller seksuelle minoriteter (som lesbiske, homofile eller bifile). I tillegg svarte en av tre (18 prosent av alle respondentene) at de hadde observert hatytringer rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra Asia eller Afrika. Om lag en av fire hadde observert hatytringer rettet mot religiøse personer eller transpersoner, noe som utgjorde 12–13 prosent av alle respondentene.

Tabell 2.10 Hvem ytringene var rettet mot. Høst 2022. prosent.

	Respondenter som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer høsten 2022	Alle respondenter høsten 2022
Personer med innvandrerbakgrunn fra andre deler av verden	39,9	21,7
Seksuelle minoriteter (som lesbiske, homofile eller bifile)	38,5	20,9
Personer med innvandrerbakgrunn fra Asia eller Afrika	33,9	18,4
Religiøse personer	24,1	13,1
Transpersoner	23,1	12,6
Nasjonale minoriteter (som jøder, kvener, romer og romanifolk/tatere)	16,8	9,1
Personer med fysisk funksjonsnedsettelse	9,3	5,1
Urfolk (som samer)	8,1	4,4
Annet	15,2	8,2
Vil ikke svare	5,3	2,9
Vet ikke	11,8	6,4
Har ikke observert hatytringer det siste året	-	45,7
N	1073	2002

Kilde: Tverrsnitt høst 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «Hvem var disse ytringene rettet mot?»

I undersøkelsen høsten 2022 ba vi respondentene beskrive kort hva de hatefulle ytringene de hadde observert, handlet om. Dette var en mer åpen spørsmålsformulering enn den vi hadde våren 2022, hvor vi kun spurte om hva ytringene om *pandemien* handlet om. 790 respondenter svarte utdypende på spørsmålet, og som en av respondentene skrev, handlet ytringene om «alt mellom himmel og jord». Samtidig gjenspeiler svarene inntrykket fra tabell 2.9 og 2.10. Mange beskriver ulike former for hatefulle og dehumaniserende ytringer rettet særlig mot personer med etnisk minoritetsbakgrunn, seksuelle minoriteter eller transpersoner, som:

At de er uønsket, mindre verdt som mennesker.

At pakket ikke har noe i Norge å gjøre og kan komme seg hjem.

At homofile, transpersoner osv. ikke har eksistensberettigelse. Gjerne bekreftet med bibelsitater.

Det ser ut som folk hater transer, homofile og utlendinger.

I tillegg til hatytringer, fordommer og kommentarer knyttet til hudfarge, etnisk opprinnelse, religion og LHBT+-identitet handlet mange av de åpne svarene om politiske temaer som strømpriser, klima og krigen i Ukraina.

Hovedbildet er at hatytringer rettet mot bestemte innvandreregrupper dominerte i begge periodene. Under koronapandemien var en betydelig andel av hatytringene som folk observerte, knyttet til pandemien. Tilsvarende ser vi at seksuelle minoriteter fremsto som noe mer utsatt sommeren 2022. Det kan tyde på at koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 var kritiske perioder som gjorde at noen skillelinjer og temaer ble særlig fremtredende.

2.4 Konsekvenser av hatytringer

Til sist i denne delen undersøker vi selvrapporterte konsekvenser av det å ha vært utsatt for hatefulle ytringer. Respondentene som hadde vært utsatt for hatytringer, ble bedt om å indikere i hvilken grad disse erfaringene hadde hatt ulike konsekvenser. Vi målte syv ulike typer konsekvenser, knyttet til ulike emosjonelle reaksjoner, til reaksjoner i form av å bli mer forsiktig og til reaksjoner i form av å bli mer engasjert.

Tabell 2.11 viser svarfordelingen på de syv spørsmålene. Flest svarte at erfaringen med å motta hatefulle ytringer har gjort dem opprørt og sint (37 prosent i svært stor eller ganske stor grad), etterfulgt av at de oftere holder meningene sine for seg selv (33 prosent), at de har følt seg deprimert eller nedtrykt (33 prosent), eller at de har blitt mer engasjert i saker som er viktige for dem (32 prosent). Motsatt var det minst vanlig å svare at man hadde «deltatt i flere debatter om saker som er viktige for meg» (50 prosent i liten grad eller overhodet ikke), eller at man har følt seg utrygg (40 prosent).

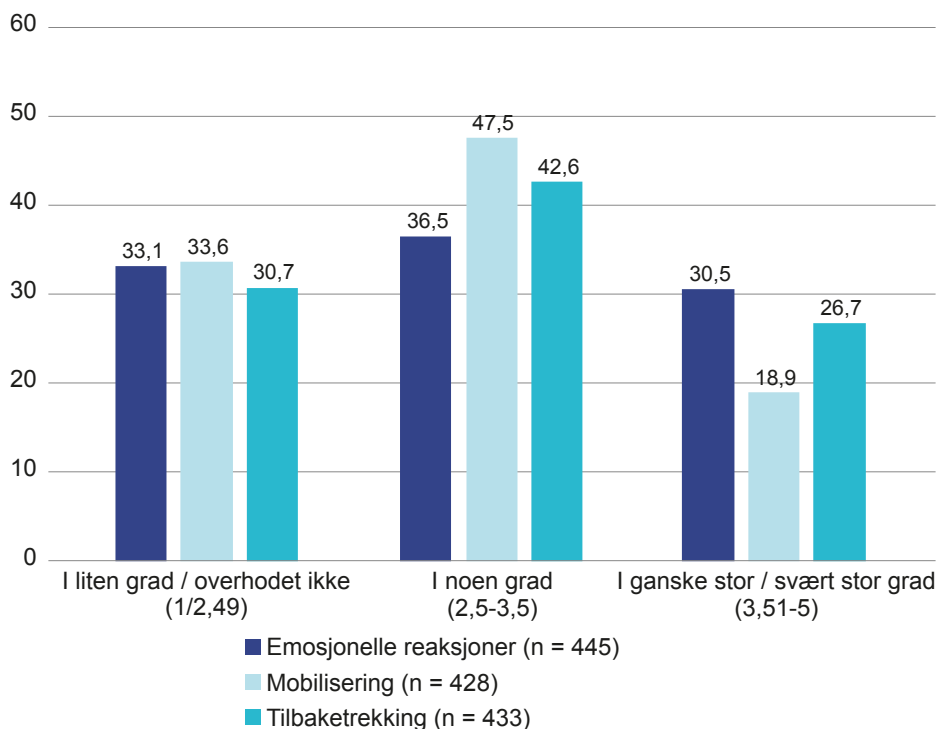
Tabell 2.11 Reaksjoner på å ha vært utsatt for hatefulle ytringer. Vår 2022. Prosent.

	I svært stor grad	I ganske stor grad	I noen grad	I liten grad	Overhodet ikke	Vet ikke
Jeg har blitt opprørt og sint ^a	16,9	19,2	30,9	19,8	10,2	3,1
Jeg holder oftere mine meninger for meg selv ^c	11,5	17,5	29,7	19,7	16,3	5,3
Jeg har blitt mer engasjert i saker som er viktige for meg ^b	11,8	16,7	33,7	19,0	11,2	7,6
Jeg har følt meg utrygg ^a	8,1	19,4	28,0	21,5	18,4	4,6
Jeg har deltatt i flere debatter om saker som er viktige for meg ^b	5,4	8,2	24,2	28,4	24,7	9,1
Jeg har følt meg deprimert eller nedtrykt ^a	12,1	18,9	27,3	17,2	20,4	4,1
Jeg har blitt mer forsiktig med å si min mening offentlig ^c	12,5	14,5	29,0	19,7	18,8	5,6

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «I hvilken grad har opplevelser med å bli utsatt for hatefulle ytringer ført til noe av det følgende?»^a Emosjonelle reaksjoner, ^b mobilisering, ^c tilbaketrekking. N = 425–457.

I likhet med i tidligere publikasjoner (Fladmoe et al., 2019) har vi slått sammen de syv påstandene til tre indekser basert på gjennomsnittsscore: emosjonelle reaksjoner, mobilisering og tilbaketrekking (se tabell 2.11 for hvilke enkeltindikatorer som inngår i hver indeks). Figur 2.7 viser fordelingen på de tre indeksene basert på gjennomsnittsscore på hvert enkelt spørsmål (skala 1–5, fordeling vist i parentes). Figuren viser at emosjonelle reaksjoner og tilbaketrekking var de mest vanlige konsekvensene, mens det var færre som ble mobilisert av å motta hatytringer. Samtidig er det viktig å understreke at alle typer reaksjoner forekommer, alle indeksene har god spredning i svarene: En del respondenter reagerte i liten grad eller overhodet ikke emosjonelt da de ble utsatt for hatytringer, mens andre gjorde det i ganske stor eller svært stor grad. Det samme gjelder for mobilisering og tilbaketrekking.

Figur 2.7 Konsekvenser av å ha vært utsatt for hatytringer. Tre reaksjonsformer. Prosent.

Kilde: Tverrsnitt vår 2022 (vektet). Spørsmålsformulering: «I hvilken grad har opplevelser med å bli utsatt for hatefulle ytringer ført til noe av det følgende?» Emosjonelle reaksjoner: «Jeg har blitt opprørt og sint», «jeg har følt meg utrygg», «jeg har følt meg deprimeret eller nedtrykt»; mobilisering: «Jeg har blitt mer engasjert i saker som er viktige for meg», «jeg har deltatt i flere debatter om saker som er viktige for meg»; tilbaketrekking: «Jeg holder oftere mine meninger for meg selv», «jeg har blitt mer forsiktig med å si min mening offentlig».

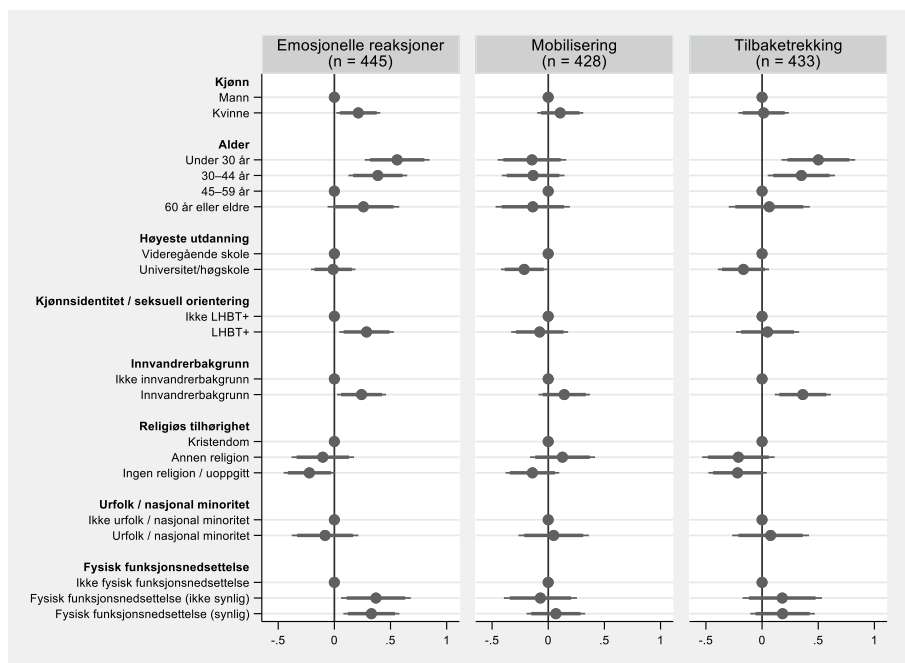
Ved hjelp av disse tre indeksene kan vi analysere forskjeller mellom grupper i hvordan de reagerte på det å bli utsatt for hatytringer. Figur 2.8 viser resultater fra tre regresjonsanalyser, der konsekvensene er avhengige variabler, mens sosiodemografiske kjennetegn og minoritetstilhørigheter er uavhengige variabler (se leseveiledning til figur 2.2 tidligere i notatet).

Figuren viser at kvinner og unge voksne i større grad enn menn og middelaldrende reagerte emosjonelt på det å bli utsatt for hatytringer. Unge voksne svarte også i større grad at de trakk seg tilbake; de ble mer forsiktige med å ytre seg. Når det gjelder minoritetstilhørigheter, viser figuren at LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med en fysisk funksjonsnedsettelse i større grad enn andre reagerte emosjonelt på å bli utsatt for hatytringer; de ble sinte og utrygge. Personer med innvandrerbakgrunn trakk seg også oftere tilbake da de ble utsatt for hatytringer. Nærmere analyser (ikke vist) tyder også

på at personer som tilhører flere minoriteter (to eller flere), i større grad enn dem som tilhører én minoritet, reagerte med emosjonelle reaksjoner og tilbaketrekking. Det er jevnt over små variasjoner knyttet til mobilisering.

Figur 2.8 Konsekvenser av hatytringer. Forskjeller mellom grupper. Resultater fra multivariat regresjon.

Kilde: Tverrsnitt vår 2022.

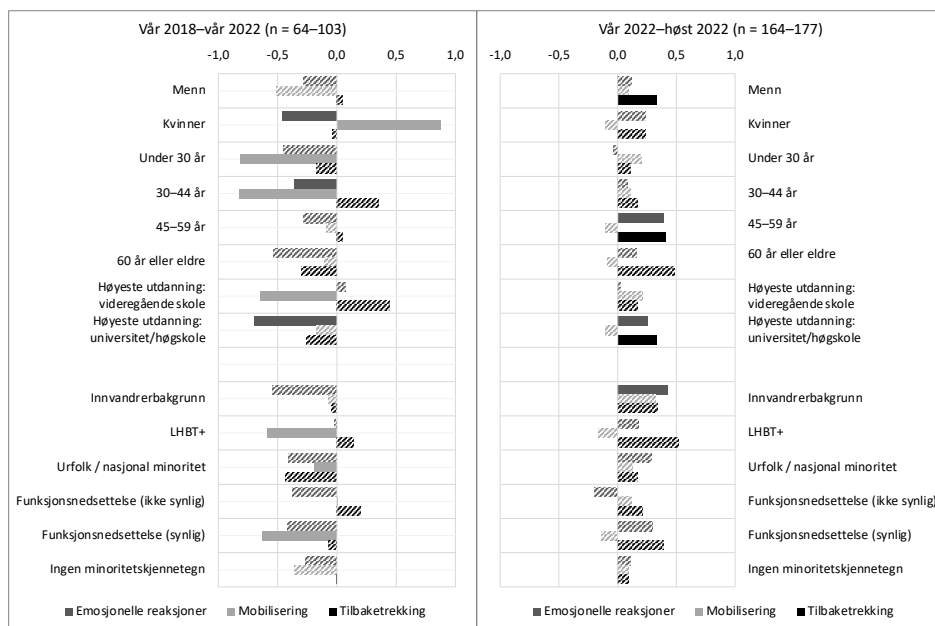
Spørsmålsformulering: «I hvilken grad har opplevelser med å bli utsatt for hatefulle ytringer ført til noe av det følgende?» Emosjonelle reaksjoner: «Jeg har blitt opprørt og sint», «jeg har følt meg utrygg», «jeg har følt meg deprimert eller nedtrykt»; mobilisering: «Jeg har blitt mer engasjert i saker som er viktige for meg», «jeg har deltatt i flere debatter om saker som er viktige for meg»; tilbaketrekking: «Jeg holder oftere mine meninger for meg selv», «jeg har blitt mer forsiktig med å si min mening offentlig».

Til slutt viser figur 2.9 endringer i konsekvenser i de to panelene. En positiv verdi tilsier at respondentene reagerte sterkere (svarer oftere i svært stor eller ganske stor grad), mens en negativ verdi tilsier at respondentene reagerte mildere (svarer oftere i liten grad eller overhodet ikke). Venstre side av figuren viser at for de fleste gruppene var reaksjonene mildere våren 2022 enn våren 2018. Generelt var det en tendens til at de som hadde blitt utsatt for hatytringer våren 2022, i noe mindre grad reagerte emosjonelt eller med mobilisering eller tilbaketrekking, sammenlignet med våren 2018. Noen unntak er verdt å nevne. Kvinner reagerte i større grad med mobilisering våren 2022 enn våren 2018. Unge voksne og personer med kort utdanning reagerte i større grad med tilbake-

trekking, og det gjaldt også i noen grad LHBT+-personer og personer med en synlig fysisk funksjonsnedsettelse.

I den andre perioden, fra våren til høsten 2022, var det en tendens til at alle gruppene reagerte noe sterkere på det å bli utsatt for hatytringer. I denne perioden er det en økning i nesten alle reaksjoner – og i de tilfellene der reaksjonene blir mindre tydelige, er det oftest reaksjoner knyttet til det å bli mer mobilisert (kvinner, middelaldrende og eldre, høyt utdannede, LHBT+-personer og personer med synlig fysisk funksjonsnedsettelse). Det er verdt å merke seg at LHBT+-personer i noe større grad enn andre minoritetsgrupper ble mer tilbøyelige til å reagere med tilbaketrekking høsten 2022. Det kan gjenspeile at flere aktører oppfordret LHBT+ til å være forsiktige med å ytre seg og gjøre seg utsatt for hets og hatytringer i etterkant av skytingen ved London pub.

Figur 2.9 Konsekvenser av hatytringer. Endringer over tid. Prosentpoeng.

Kilde: Panel vår 2018–vår 2022, panel vår 2022–høst 2022. Heldekkende fyll indikerer signifikant endring, $p < 0,1$. Spørsmålsformulering: «I hvilken grad har opplevelser med å bli utsatt for hatefulle ytringer ført til noe av det følgende?» Emosjonelle reaksjoner: «Jeg har blitt opprørt og sint», «jeg har følt meg utrygg», «jeg har følt meg deprimeret eller nedtrykt»; mobilisering: «Jeg har blitt mer engasjert i saker som er viktige for meg», «jeg har deltatt i flere debatter om saker som er viktige for meg»; tilbaketrekking: «Jeg holder oftere mine meninger for meg selv», «jeg har blitt mer forsiktig med å si min mening offentlig».

3 Avslutning

Denne delrapporten har ved hjelp av tre spørreundersøkelser våren 2018, våren 2022 og høsten 2022 undersøkt erfaringer med hets og hatytringer blant ulike sosiodemografiske grupper i befolkningen og blant personer med ulike minoritetstilhørigheter, som LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. Vi har sett nærmere på betydningen av to potensielt kritiske perioder, koronapandemien i 2020–2022 og skytingen ved London pub og utbruddet av apekopper sommeren 2022, og undersøker i hvilken grad det var en endring i omfang og konsekvenser av hatytringer etter disse hendelsene, og i hvilken grad erfaringer med hatytringer kan knyttes til disse hendelsene. Resultatene er basert på selvrapporterte erfaringer med ytringer av ulik alvorlighetsgrad, hva ytringene var rettet mot, og hvordan respondentene reagerte på dem. Med en overrepresentasjon av personer med ulike minoritetstilhørigheter gir rapporten en unik komparativ analyse av ulike gruppers erfaringer. Samtidig er det viktig å understreke at de ulike minoritetsutvalgene ikke nødvendigvis er representative for gruppene som helhet. Dette gjelder spesielt tilleggsutvalget av personer med innvandererbakgrunn, der svarprosenten var svært lav og det gjennomsnittlige utdanningsnivået svært høyt. Men også i de andre minoritetsgruppene kan det være skjevheter, for eksempel er det sannsynligvis en underrepresentasjon av personer som har fysiske funksjonsnedsettelser som begrenser deres mulighet til å svare på spørreundersøkelser på nettet.

I tråd med tidligere forskning er det overordnede bildet at personer med tilhørighet til en minoritetsgruppe, som LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse, er mer utsatt for hatytringer enn personer uten minoritetstilhørighet. Risikoen for å bli utsatt for hatytringer øker markant jo flere minoritetstilhørigheter man har. De vanligste reaksjonene etter å ha mottatt hatytringer er å bli opprørt og sint, oftere holde meningene sine for seg selv, føle seg deprimert eller nedtrykt eller bli mer engasjert i saker som er viktige for en. Personer med minoritetstilhørighet rapporterer i større grad enn andre om emosjonelle reaksjoner på å motta hatytringer.

De to periodene vi studerer, koronapandemien og sommeren 2022, ser ikke ut til å ha ført til et oppsving i hatefulle ytringer og trusler. Våre funn tyder på at det under koronapandemien samlet sett var en nedgang både i andelen som selv ble

utsatt for hatefulle ytringer, og i i andelen som hadde observert andre bli utsatt for hatytringer. Dette kan reflektere en faktisk nedgang i omfanget av hatytringer, eller at folk ble mindre tilbøyelige til å tolke ytringer som hatytringer. Imidlertid ser det ut som om nedgangen ikke gjelder de gruppene som vanligvis er mest utsatt for hatytringer. Nedgangen skyldes først og fremst en nedgang i andelen som blir utsatt for *få* hatefulle ytringer, mens det ikke var noen nedgang i gruppen som har blitt utsatt for *mange* hatytringer (mer enn 10 det siste året). Videre var det ytringer som retter seg mot personlige egenskaper, innhold i argument og kjønn, som falt mest under pandemien, mens det ikke var noen påvisbar nedgang i hatytringer rettet mot grunnlagene som er vernet i straffeloven § 185. Hatytringer rettet mot innvandrrelaterte karakteristikk dominerer i begge periodene.

Blant dem som rapporterte at de hadde vært utsatt for hatytringer, var det flere som hadde opplevd en økning i omfang under pandemien, enn som hadde opplevd en reduksjon. Rundt en fjerdedel svarte også at hatytringene de hadde mottatt, var direkte knyttet til pandemien. Tilsvarende oppga rundt 30 prosent av respondentene at de hadde observert hatytringer knyttet til pandemien, og en stor andel av disse var rettet mot personer med innvandrerbakgrunn. Dette kan tyde på at tolkningsrammene som ble fremtredende i løpet av pandemien, hvor det ble mye oppmerksomhet om høye smittetall i enkelte grupper, som visse innvandregrupper, kan ha bidratt til at omfanget av hatytringer ikke gikk ned for alle.

Heller ikke hendelsene sommeren 2022, med skytingen utenfor London pub og utbruddet av apekopper, førte til noe sterkt oppsving i den totale andelen som ble utsatt for hatytringer, selv om nivåene av erfaringer med hatytringer generelt gikk litt opp igjen etter nedgangen vi så under koronapandemien. Selv om LHBT+-personer rapporterte om flere erfaringer med hatytringer etter sommeren 2022, finner vi ikke en økning i erfaringer med hatytringer som angriper seksuelle minoriteter eller transpersoner (i innhold).

Samtidig oppga rundt en tittel av dem som hadde vært utsatt for hatytringer sommeren 2022, at ytringene var knyttet til skytingen utenfor London pub. Like mange rapporterte om hatytringer rettet mot utbruddet av apekopper. Tilsvarende oppga en betydelig andel at de hadde observert hatytringer knyttet til hendelsene sommeren 2022: Rundt en fjerdedel av respondentene som hadde observert hatytringer, oppga at ytringene var knyttet til skyteepisoden ved London pub, mens i overkant av en tiendel svarte at ytringene var knyttet til utbruddet av apekopper. Fire av ti respondenter som hadde observert hatytringer i denne perioden, svarte at ytringene var rettet mot LHBT+-personer. Dette tyder på at

selv om det ikke var flere LHBT+-personer som totalt sett ble utsatt for hatytringer, opplevde de LHBT+-personene som allerede var utsatt for hatytringer, at de ofte ble koblet til hendelsene sommeren 2022.

Hovedbildet er at koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 ikke nødvendigvis fungerte som kritiske hendelser som ga en markert økt utsatthet for hatytringer, slik vi kanskje kunne forventet basert på tidligere forskning, som har dokumentert en økning i hatkriminalitet etter terrorhendelser (Disha et al., 2011; Hanes & Machin, 2014). Samtidig er hendelsene vi studerer av en annen type. Selv om koronapandemien vakte bekymring og frykt og fikk store konsekvenser for folks hverdagsliv, ble ikke pandemien rammet inn som en klar trussel fra en konkret gruppe på samme måte som et terrorangrep typisk blir. Skytingen utenfor London pub ble sett på som et angrep på LHBT+-personer og ble utført av en person med kjente bånd til islamistiske ekstremister. Det ble rapportert om en økt følelse av utrygghet i LHBT+-miljøet og en økning i antall anmeldelser av hatkriminalitet mot LHBT+-personer, men hendelsen skapte også mer bevissthet om LHBT+-personer som en utsatt gruppe, noe som kan ha ført til mer solidaritet med gruppen. Utbruddet av apekopper rammet hovedsakelig homofile og kunne dermed tenkes å føre til en økt utsatthet for denne gruppen, men det kan være at utbruddet ikke var tilstrekkelig kjent hos øvrig publikum, eller ikke hadde et omfang eller skapte frykt på et nivå som gjorde at det fungerte som en kritisk hendelse.

Samtidig finner vi at koronapandemien og hendelsene sommeren 2022 også dannet grunnlag for innholdet i hatytringer. En ikke ubetydelig andel av hatytringene respondentene svarte at de hadde mottatt, var knyttet til pandemien eller hendelsene sommeren 2022 (henholdsvis 24 og 10–11 prosent). Tilsvarende var det en betydelig andel som svarte at de hadde observert hatytringer knyttet til pandemien, og da ofte rettet mot personer med innvandrerbakgrunn, og knyttet til hendelsene sommeren 2022, ofte rettet mot LHBT+-personer. Når den totale andelen som ble utsatt for hatytringer, ikke gikk opp, kan det tyde på at denne typen hatytringer først og fremst rammet personer som allerede var utsatt for hatytringer før pandemien og hendelsene sommeren 2022.

Litteratur

- Andersson, M., Jacobsen, C.M., Rogstad, J. & Vestel, V. (2012). *Kritiske hendelser – nye stemmer: Politisk engasjement og transnasjonal orientering i det nye Norge*. Universitetsforlaget.
- Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Universitetsforlaget.
- Chakraborti, N. & Garland, J. (2015). *Hate crime: Impact, causes and responses* (2. utg.). Sage.
- Das, V. (1995). *Critical events: An anthropological perspective on contemporary India*. Oxford University Press.
- de Simões, R. B. & Amaral, I. (2022). Online Violence Against Women: Reports From the COVID-19 Pandemic Experience. *Comunicação e Sociedade*, 42, 179–203.
- Disha, I., Cavendish, J. C. & King, R. D. (2011). Historical events and spaces of hate: Hate crimes against Arabs and Muslims in post-9/11 America. *Social problems*, 58(1), 21–46.
- Fan, L., Yu, H. & Yin, Z. (2020). Stigmatization in social media: Documenting and analyzing hate speech for COVID-19 on Twitter. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 57(1).
- Fladmoe, A. & Nadim, M. (2017). Silenced by hate? Hate speech as a social boundary to free speech. I A.H. Midtbøen, K. Steen-Johnsen & K. Thorbjørnsrud (red.), *Boundary Struggles: Contestations of Free Speech in the Public Sphere*. Cappelen.
- Fladmoe, A., Nadim, M. & Birkvad, S. R. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen* (Rapport 2019: 4). Institutt for samfunnsforskning.
- Gelber, K. & McNamara, L. (2016). Evidencing the harms of hate speech. *Social Identities*, 22(3), 324–341.
- Hanes, E. & Machin, S. (2014). Hate crime in the wake of terror attacks: Evidence from 7/7 and 9/11. *Journal of contemporary criminal justice*, 30(3), 247–267.
- Institut for Menneskerettigheter. (2017). *Hadefulde ytringer i den offentlige online debat*. Institut for Menneskerettigheter.
- Jatmiko, M. I., Syukron, M. & Mekarsari, Y. (2020). Covid-19, harassment and social media: A study of gender-based violence facilitated by technology during the pandemic. *The Journal of Society and Media*, 4(2), 319–347.

- Khanday, A. M. U. D., Rabani, S. T., Khan, Q. R. & Malik, S. H. (2022). Detecting twitter hate speech in COVID-19 era using machine learning and ensemble learning techniques. *International Journal of Information Management Data Insights*, 2(2), 100–120.
- Kim, J.Y. & Kesari, A. (2021). Misinformation and hate speech: The case of anti-Asian hate speech during the COVID-19 pandemic. *Journal of Online Trust and Safety*, 1(1).
- Leets, L. (2002). Experiencing hate speech: Perceptions and responses to antisemitism and antigay speech. *Journal of Social Issues*, 58(2), 341–361.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet. (2021). *Hatefulle ytringer på nett*. Likestillings- og diskrimineringsombudet.
- Littler, M. & Kondor, K. (2019). Terrorism, hate speech and ‘cumulative extremism’ on Facebook: A case study. I *The Routledge International Handbook of Islamophobia* (s. 374–384). Routledge.
- Mittleman, J. (2023). Homophobic Bullying as Gender Policing: Population-Based Evidence. *Gender & Society*, 37(1), 5–31.
- Nadim, M., Fladmoe, A. & Enjolras, B. (2018). *Måling av omfang av hatefulle ytringer: Metodiske muligheter og begrensninger* (Rapport 2018: 1). Institutt for samfunnsforskning.
- Nadim, M. & Fladmoe, A. (2021). Mobbing og hatytringer blant skoleungdom i Oslo: Betydningen av elevenes minoritetsbakgrunn og skolekonteksten. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(2), 129–149.
- Nilsen, A.B. (2014). *Hatprat*. Cappelen Damm Akademisk.
- NOU 2022: 5. (2022). *Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2 — Rapport fra Koronakommisjonen*.
- Olsen, T., Vedeler, J., Eriksen, J. & Elvegård, K. (2016). *Hatytringer. Resultater fra en studie av funksjonshemmedes erfaringer* (Rapport nr. 6/2016). Nordlandsforskning.
- Perry, B. (2001). *In the name of hate: understanding hate crimes*. Routledge.
- Perry, B. (2014). Exploring the community impacts of hate crime. I N. Hall, A. Corb, P. Giannasi & J. Grieve (Red.), *The Routledge international handbook on hate crime*. Routledge.
- Retriever. (2021). *Tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt: En analyse av fem norske mediers kommentarfelt på Facebook, før og under koronapandemien*.
- Tahmasbi, F., Schild, L., Ling, C., Blackburn, J., Stringhini, G., Zhang, Y. & Zannettou, S. (2021). “Go eat a bat, Chang!”: On the Emergence of Sinophobic Behavior on Web Communities in the Face of COVID-19. In Proceedings of the web conference 2021. Association for Computing Machinery.
- Tong, S. T., Stoycheff, E. & Mitra, R. (2022). Racism and resilience of pandemic proportions: online harassment of Asian Americans during COVID-19. *Journal of Applied Communication Research*, 1–18.

Omfang og konsekvenser av hets og hatytringer i kritiske perioder

Erfaringer fra koronapandemien (2020–2022) og skytingen ved London pub og apekopputbruddet (sommeren 2022)

Denne delrapporten undersøker erfaringer med hatytringer blant ulike sosiodemografiske grupper i befolkningen og blant personer med ulike minoritetstilhørigheter, som LHBT+-personer, personer med innvandrerbakgrunn og personer med fysisk funksjonsnedsettelse. Den ser nærmere på betydningen av to potensielt kritiske perioder, koronapandemien i 2020–2022 og skytingen ved London pub og utbruddet av apekopper sommeren 2022, og undersøker i hvilken grad det var en endring i omfang og konsekvenser av hatytringer etter disse hendelsene, og i hvilken grad erfaringer med hatytringer kan knyttes til disse hendelsene.